

MEDALIA CA DOCUMENT DE BIBLIOTECĂ (I)

de

Constantin MĂLIŢĂ

Din cele mai vechi timpuri și cu atât mai mult în actualitate, medalia se naște din incandescențele de conștiință ale calendarului cultural, care există în noi și funcționează ca trăire, așa cum există și funcționează calendarul solar, astronomic, pascal, popular, calendarul național, comunitar, sau personal. De fapt există și funcționează, prin atingeri de memorie, o conștiință sincronă a tuturor calendarelor mai sus enumerate și care se contrag într-unul singur și cuprinzător, dând trăirea culturală solidară, care ne bucură sau ne împovărează, după caz, anul calendaristic și toată viața.¹

Urmând acestui calendar public sau privat, local, național, sau internațional, comun, sau personal, **comunitatea se trezește din când în când, atinsă de o solidaritate și o fulminanță, ce din multiple determinări vine, generându-i dorința fierbinte de a-și aminti, examinând și folosind trecutul, sau de a crea amintire, folosind prezentul pentru siguranța viitorului.** Ca urmare, adesea medalia devine cel mai adecvat și mai accesibil mijloc pentru a crea suport durabil pentru momentul de conștiință activă, amintirea stării ei frumoase și a subiectului pe care s-a ridicat. Aducem ca exemplu medaliile din seria „**Aniversări ale marilor Oameni**“, inițiată pe termen lung de către UNESCO și în care această instituție universală a realizat la început medaliile Michelangelo (1975), Rubens (1977), apoi Aristotel, în 1978, la 2300 de ani de la trecerea în posteritate și veșnicie a marelui filosof grec (384–322 î.Hr.) Continuând cu altele, până la noi, din calendarul cultural anual, de aniversări și comemorări la nivel planetar.

Momentul frumos, de satisfacție și comunicare verticală, între generații, sau orizontală, în sincronia societății, se codifică astfel în entitatea medaliei, cu care se transformă în durată și perenitate, devine stabil și nepieritor.

Acesta este scopul fundamental și totodată misiunea medaliei, să facă oamenii fericiți pe moment și pe subiect și să le conserve amintirea aceluia subiect și acelei stări de regăsire, obiectivată și oprită pe metalul gravat cu măiestrie. **Mesajul intelectual** formulat în acel moment și ipostaziat în medalie, poate fi înveșmântat în două fațete perceptive:

1. De recuperare a unui subiect regăsit din trecut și uitare, adus prin comemorarea sau aniversarea lui, după caz, în plan local, sau în plan mai larg, până la cel național și internațional, universal.

2. De consacrare a unui subiect nou, selectat dintre performanțele înălțătoare ale zilei, eveniment sau persoană, care se găsește motivat pentru a fi lansat și a se adăuga medalistic celor dinainte.

Prin amândouă procedurile, tezaurul de valori al comunității, poate al societății, al lumii, se animă, se înviorează și se îmbogățește cu un patrimoniu sugestiv, foarte personalizat artistic, format din medalii. Acestea în mod obișnuit se colecționează, de către persoane fizice și persoane juridice.

Cu timpul, frecvența și demnitatea ridicată a producerii medaliei a creat o situație nouă pentru medalistică, în sensul că aceasta a devenit însoțitor neștrămutat, semn și martor tăcut al istoriei, culturii și civilizației, formând adesea un **medium semiologic** de cea mai aleasă valoare intelectuală a mărturiei și comunicării ce o face, sub mai multe aspecte, politic, social, cultural, estetic.

Astfel că **medalistica**, înțeleasă ca știință ajutătoare sau auxiliară a istoriei, a emancipat deja de **sub aripa numismaticii**, care o gestiona ca disciplină, sau ramură a ei. A emancipat și a devenit o știință cu identitate de sine, dobândind obiectul de studiu propriu, format din următoarele câmpuri de acțiune și cercetare:

a) Istoria medaliei de-a lungul timpului, ca produs material, cultural și artistic, în toată marea sa varietate de epoci, tipologie și stiluri.

b) Descrierea tehnologiei actuale de producere a medaliei, precum și a realității ei culturale și artistice.

c) Descrierea colecțiilor de medalii și a colecționarilor, cu mișcarea specifică de comunicare și schimb, formată între ei, descrierea asociațiilor de profil.

d) Redactarea cataloagelor de producător și de colecție, pe suport tipărit și pe suport electronic.

e) Elaborarea bibliografiei domeniului, ca bază de date bibliografice, pe suport tipărit și pe suport electronic.

f) Studii domeniiale.

g) Realizarea locației muzeale și bibliotecare pentru domeniul medalisticii, de la nivel de producător, până la nivelul unui muzeu național de medalistică. Acesta ne lipsește, dar s-ar putea face foarte bine la Oradea, într-un spațiu adecvat din **Cetatea medievală**, de circa 400 mp., pe baza unei teme-program coerente.

Desigur, se poate obiecta la supoziția noastră, că medalistica ar fi evoluat suficient, **ca obiect de activitate**, pentru a fi socotită o știință aplicativă distinctă. Producția și albumele arată că s-a acumulat o extindere largă a practicii medalistice, în lume, în România. Acest fapt este real și pledează pentru punctul nostru de vedere, de a putea percepe medalistica în mod distinct ca domeniu de

studiu și creație artistică, domeniu tehnologic, **cu limbaj științific distinct și dezvoltare experimentală proprie**, prin întâlnirea și contribuția mai multor profesii artistice și tehnice, de desenator, sculptor, gravor, rectificator, turnător, corector, șlefuitor, presator, etc. **Într-o concluzie preliminară, am putea delimita medalistica de numismatică, socotind-o știință ajutătoare a istoriei cu conținut interdisciplinar și ca o aplicație artistică și tehnologică de caracter interprofesional, ocupându-se de producerea și studiul medaliilor, precum și de descrierea, conservarea și organizarea lor în colecții.**²

*

Dar să încercăm să vedem ce se întâmplă cu medalia după ce a fost produsă. Urmează intrarea ei într-un proces de comunicare publică, transformarea ei din **produs virtual** (încă neaccesat) în **produs real** (comunicat).

Ofertarea medaliei ca suport material purtător de informație și circularea ei de la producător la receptor face atingere cu științele comunicării și informației, în speță cu comunicologia și semiologia, după a căror reguli și norme medalia se materializează intelectual în procesul comunicării.

Observăm cât de puternic operează medalia într-un loc, sau în alt loc, prin imagine și text, pe care le comunică intens, formând medium semiologic, punctual, momentan, sau de durată.

În măsura în care operează cu imaginea, medalia ca produs oferat și comunicat se reazemă pe iconologie, ca știință a formării și comunicării prin imagine.

În măsura în care operează cu text, medalia se reazemă pe bibliologie, înțeleasă în cea mai recentă accepțiune a ei, ca știință a scrisului de orice fel, manuscris sau tipărit, fix sau mobil, clasic sau electronic.³

Amândouă științele, și iconologia și bibliologia, fiind mai recent științe ale semiologiei, care descinde la rândul ei din dezvoltarea divergentă a comunicologiei, rezultă că medalia produsă și pusă în circulație devine un domeniu de studiu și aplicație al acestora din punct de vedere al științelor informației.

La punerea în circulație, ca document purtător de informație, pe un suport material, medalia se întâlnește cu **biblioteconomia**, concepută, în noua arhitectură a sistemului științelor comunicării și informației, **ca fiind o știință distributivă**. Biblioteconomia se situează pe traseul dintre producătorul de informație (pe orice suport) și utilizatorul de informație. Mai exact este situată după bibliografie, care este prima în ordinea operațiunilor de preluare a produsului numit informație (document primar), pe care o descrie și o reprezintă în instrumente de informare. Pe care le preia biblioteconomia. Din acest punct de vedere putem spune că **bibliografia este știința reprezentării documentelor în referințe bibliografice și a grupării lor în pachete domeniale și tematice.**

Bibliografia este acum o știință a reprezentării documentelor prin descriere, în timp ce biblioteconomia este o știință a colecționării, organizării și distribuirii informației și a documentelor primare, reprezentate catalografic.⁴

Intrată în acest circuit, **medalia poate să devină document primar de bibliotecă**. Percepută astfel, ea urmează drumul oricărui document de bibliotecă, având a trece prin toate operațiunile bibliografice și biblioteconomice, de la achiziție și până la comunicare și tezaurizare.

*

Asemenea conexiunii între medalistică și biblioteconomie au existat, precum a existat o îndelungată **tradiție de colecționare a medaliilor în bibliotecă**, în lume și în România. La noi, însă, s-a petrecut o întrerupere de circa o jumătate de secol, deoarece în regimul trecut s-a oprit colecționarea medaliilor și a monedelor în bibliotecă, din motive extraprofesionale, în principal din cauza percepției de către autorități a numismaticii ca fiind tot una cu medalistica, pe care o îngloba. **Acum lucrurile se pot schimba radical, deoarece dezvoltarea însăși a desprins clar medalistica de numismatică**. De altfel, se poate deja observa un proces nou de colecționare a medaliilor în câteva biblioteci din România, dar acest început este, încă, timid.

El va trebui intensificat, în paralel cu rezolvarea unor chestiuni adiacente, referitoare la **metoda de prelucrare bibliografică și biblioteconomică a medaliilor ca documente de bibliotecă**. Între chestiunile, care se cer examinate și rezolvate, pentru buna primire a medaliilor în bibliotecă, dincolo de voința de a le căuta și a le primi, care este de acum liberă, posibilă și chiar întemeiată pe caracterul permisiv al Legii nr. 334/2002 a bibliotecilor, **este necesar în primul rând ca să convenim asupra unei aplicații de I.S.B.D., pentru descrierea standardizată uniformă a medaliilor, ca documente primare de bibliotecă**.

Astfel, în paginile care urmează, vom încerca să prezentăm o astfel de aplicație I.S.B.D., ca temei pentru discuție. În prealabil vedem necesar ca să facem o succintă defilare a domeniului medaliei, din care să putem reține acele informații, noțiuni, termeni, de care avem nevoie într-o descriere suficient de specifică pentru acest tip de document primar, care ține de colecțiile speciale ale bibliotecii, unde este așteptat ca să revină.

Vom trata ca atare, în continuare, următoarele subiecte:

1. Din istoria medaliei.
2. Din arta și tehnica producerii medaliei în prezent.
3. Tablou terminologic necesar pentru a facilita descrierea medaliilor.
4. Propunere pentru descrierea uniformă I.S.B.D. a medaliei ca document primar de bibliotecă. Transferul datelor în formatul MARC.

5. Aplicații de descriere pentru un set de medalii pe tema Eminescu.

6. Referințe și note bibliografice.

Lucrarea astfel structurată nu este decât o continuare și o extensie a dizertației „**Propunere pentru descrierea medaliei în I.S.B.D., ca documente bibliografice tridimensionale și transferul datelor în formatul MARC**”, susținută pentru absolvirea cursului postuniversitar de „**Biblioteconomie și știința informării**”, la Universitatea București, în anul 2000, având ca și coordonator pe prof. univ. dr. Doina BANCUI, căreia îi adresez și acum cuvenite mulțumiri pentru sugestii și îndrumări. De asemenea am susținut subiectul la sesiunea de comunicări în biblioteconomie de la Universitatea Oradea, în 25 mai 2000.

*

1. DIN ISTORIA MEDALIEI

Parcursul domeniului demonstrează cu numeroase argumente că din antichitate și până în evul mediu, **istoria medaliei este parte a istoriei monedei**, cu care s-a confundat inițial și din care s-a desprins treptat, printr-un proces îndelungat de evoluție diferită, pe măsură ce funcțiile celor două entități numismatice s-au diferențiat și s-au despărțit.

Caracteristica principală a monedei rezidă din folosirea ei ca mijloc de plată, având o putere de circulație pentru a efectua plăți, care este principalul ei scop și voință de a fi. Denumirea generică este tardivă și provine de la monetăria romană, instalată lângă Templul **Junonei Moneta** din Roma (Zeița Junona, mama muzelor și a prevenirii, calificată astfel cu epitetul „**moneta**”, care decurgea din participiul verbului **mones-ere-ui-itum** = a face atent, a atrage atenția, a sfătui, a aminti, a preveni). Cu mult înainte au circulat **obiecte premonetare**, cu valoare ridicată recunoscută, folosite ca mijloace de schimb și plată (inele și alte obiecte de metal prețios, vârfuri de săgeți, lingouri, etc.). Cele mai vechi monede metalice au fost găsite în **China**, datând din veacul al XI-lea î.Hs., respectiv în **Libia** secolului al VII-lea î.Hs., pentru spațiul european.

În literatura de specialitate se apreciază că la început monedele au îndeplinit ocazional și rolul de medalii, folosite mai întâi în arealul antic grecesc, pentru a răsplăti persoane, a aniversa și comemora evenimente mari.

Din acel obicei a rezultat baterea celei mai vechi monede cu rol expres memorativ, care a fost **decadrahma** (piesă de 10 drahme), emisă de atenieni în urma victoriei de la Maraton, din anul 490 î. Hs.⁵ Pe avers aceasta prezintă portretul zeiței Atena, încununată cu frunze de laur pe coif, iar pe revers figurează o bufniță, despre care se spune că ar fi văzut-o soldații atenieni și le-a fost de ajutor în obținerea victoriei.

Alte „**monede jubiliare**” de mare valoare circulatorie, ale antichității: **demareteionul** din anul 480 î.Hs. și **decadrahma** din anul 413 î.Hs., emise la

Siracuza, pentru a marca victoriile împotriva invaziilor cartagineze, respectiv ateniană; **decadrahma** din anul 326 î.Hs. emisă în memoria campaniei lui Alexandru cel Mare în India, **tetradrahma** de argint, bătută de regele Demetrius I pentru a memora victoria navală de la Salamina (306 î.Hs.), sau piesa de aur, de 20 de stateri a regelui **Eucratide al Bactrionei** (200–150 î.Hs.) de asemenea în spațiul grecesc.⁶ În spațiul de cultură romană s-a instituit alt obicei, de sărbătorire a evenimentelor, în special militare, prin emisiuni de monedă nu numai de valoare ridicată, ca la greci, dar din toate tipurile, de aur, argint și bronz, cu greutatea lor specifică. Ele nu erau destinate să circule ca mijloace de plată, ci erau distribuite drept recompensă s-au cadouri. Și în felul acesta a început separarea funcțională a monedei de medalie. Treptat acestea au fost făcute la dimensiuni mai mari, apărând ca **medalioane** de aur, argint și bronz, cu efigia împăratului pe revers, distribuite la sărbători unor persoane importante, s-au aliaților, având mesaj decorativ și diplomatic. Din practica **medalioanelor**, despre care se crede că au existat deja pe timpul lui **Cezar** (60–44 î.Hs.) și în mod sigur pe timpul lui **Traian** (98–117 d.Hs.), s-a făcut începutul medaliei purtate pe piept ca piese onorabile, cu rol și identitate distinctă de a monedelor.⁷

Producția lor a crescut și s-a diversificat, fiind executate prin batere cu ciocanul pe rondele lenticulare, s-au prin turnare, înflorind arta lor până la căderea Imperiului Roman de Apus la anul 476. După câteva secole de întrerupere, obiceiul reapare în Regatul Franc sub **Carol cel Mare** (768–814), respectiv în orașele italiene de la sfârșitul Evului Mediu de mijloc, care redescopereau antichitatea, după lunga ruptură, produsă la impactul cu ideologia creștină.

Cele mai vechi medalii păstrate și găsite datează din jurul anului 1400, încât se poate motivat spune că: „**medalia propriu zisă, așa cum o cunoaștem astăzi, obiect de artă, destinat a comemora evenimente, s-au personalități, este în întregime creația Renașterii italiene**“.⁸

Iar ca adevărat întemeietor al artei medaliei, este unanim socotit a fi fost pictorul **Antonio Pisano** zis **Pisanello** (1395–1450). În călătoriile sale, el a vizitat curtea ducilor de Burgundia, unde a văzut miniaturi rotunde din metal cu portretele unor oameni celebri. Sub impresia lor, a început să lucreze medalii, consacrând medalistica, în care a rămas neegalat: „**Cizelarea medaliei a fost făcută cu atâta măiestrie, încât piesele rămase de la el reprezintă arta desăvârșită, la care a putut ajunge un adevărat maestru**“.⁹

Încurajator pentru cariera medaliei a fost îndelunga folosire a medalioanelor cu diferite funcții publice, cu rol de protecție și ornament, a medalioanelor heraldice, din compunerea costumației, sau a tiarelor, a plăcilor pectorale la cavaleri, folosirea medalioanelor de for public. Toate au pregătit și au susținut viitoarea carieră a medaliei mobile, desprinse de pe suportul, pe care se etalau medalioanele. Această desprindere nu a fost întâmplătoare, căci numai Umanismul și Renașterea puteau să desprindă, să coboare medalioanele și să

personalizeze folosirea lor mai largă și mobilă, ca medalii. Credem că miniatura de carte, manuscrisă și apoi tipărită, precum și letrinele gravate în decor și chenar, historiate, cu înălțimea de mai multe rânduri, au catalizat acest proces de eliberare culturală.

Treptat arta medalistică se extinde în Franța (1451), apoi cuprinde celelalte țări europene, având perioade de înflorire și de regres, faste și nefaste, până la inventarea „**strungului de redus**“, a pantografului, care în veacul al XIX-lea revoluționează medalistica din punct de vedere tehnologic și al tirajului.¹⁰

*

La români, instituțional baterea medaliilor începe în veacul al XIX-lea, după ce în anul 1870 ia ființă Monetăria Statului din București. Anterior au funcționat însă ateliere particulare, sau au fost depuse comenzi în străinătate, care permit să se evalueze că: **„după 1830 baterea de medalii în țările române devine un obicei constant”**.¹¹ Medalioane de subiect istoric românesc au existat, însă, din vechime, bătute pe tema războaielor daco-romane și a transformării Daciei în provincie romană, sau monedele lui Traian, a căror legendă este formulată astfel, ca să apară cu titulatura de cuceritor al Daciei: **IMP(erator) CAES(ar) NERVA TRAIAN AUG(ustus) GERM(anicus) DACICUS P(ontifex) M(aximus)**.¹²

Cronologic, survine medalia de aur de la 1600, cerută de Mihai Viteazul, cu care începe medalistica românească, probabil lucrată la Baia Mare.

Urmează medalia de argint sub deviza „**Dacia Felix**“, marcând eliberarea Cetății Oradea la 1692 de sub ocupația turcească, apoi medaliile bătute de către Constantin Brîncoveanu cu prilejul împlinirii vârstei de 60 de ani, la 1713. Acestea, confecționate din aur și argint, i-au fost funeste, deoarece au devenit cap de acuzație pentru trădare în conflictul cu Înalta Poartă și au condus, alături de alte capete de acuzare, la năprasnica asasinare politică a familiei Brîncoveanu, de la Constantinopol, în ziua de 15 august 1714.

Spre finele secolului al XVIII-lea apare setul de medalii europene, determinate de răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan, de la 1784, subiect productiv în medalistică, respectiv două medalii ale primelor loji masonice din țările române, între care cea de la 1799, a domnitorului Constantin Hangerli (1797–1799).¹³

Veacul al XIX-lea începe cu medalia de la 1811, dedicată școlilor grecești din Țara Românească, apoi cea din 1814, dedicată teatrului, cea din 1838 a Academiei Mihăilene și altele numeroase, între care mai multe legate de revoluția de la 1848, sau Mihai Eminescu. Există deja o **bibliografie domেনială atrăgătoare și bogată**, la care s-au adăugat recentele trei cataloage ale Monetăriei Statului, prin care se face o prezentare sistematică a producției medalistice curente în România, din 1990 cu extensie până la zi.¹⁴

2. DIN ARTA ȘI TEHNICA PRODUCERII MEDALIEI

Cum spuneam, cel mai adesea medalia se naște din incandescențe de conștiință ale calendarului cultural. Cineva observă din timp că se va împlini o anumită sumă de ani de la naștere unei personalități, românești sau universale, de la petrecerea unui eveniment remarcabil. Ori are loc anticiparea unui eveniment, sau chiar întemeierea ori petrecerea lui pentru prima dată. O vizită ilustră poate deveni subiect de medalie, eclipsa totală de soare, ridicarea unei statui, ori trecerea unei comunități de la rangul de oraș la acela de municipiu, înființarea unei echipe științifice, sau a unui club sportiv, realizarea unui congres cultural, ori comunicarea între două părți ale lumii. Pentru toate acestea, sau altele asemenea, trebuie să apară **inițiatorul**, persoană fizică sau juridică, de numele și voința căreia se leagă inițierea medaliei, începerea tratativelor cu partenerii financiari, cultural-artistici și tehnici, care să-I preia ideile și voința. **Inițiatorul este de neocolit în cazul medaliilor.** El poate fi expresia unei voințe personale, sau a unei voințe comunitare și este, de regulă, cel care duce proiectul până la biroul de comandă al Monetăriei, sau al unui artist plastic manual, unde se încheie contractul. Prin urmare, inițiatorul are rol cultural și are un rol juridic. El dă impulsul artistic de pornire a medaliei și totodată semnează contractul juridic cu producătorul, respectiv plătește costul medaliei. **Putem spune că inițiatorul îndeplinește rolul unui editor cultural și comercial al medaliei.** De pildă, dacă o filială a Societății Numismatice Române, de la Bacău, sau de la Botoșani (care sunt cele mai active!) concepe și comandă o medalie **Mihai Eminescu** la Monetăria Statului din București, înseamnă că îndeplinește rolul de inițiator, fiind practic, din punct de vedere al criteriilor I.S.B.D., **editorul documentului** numit medalie. Iar Monetăria devine coeditor, sau poate fi înțeleasă ca având rolul tipografiei, în raport cu editura, care a comandat cartea. Următoarea persoană, care intervine în procesul cristalizării medaliei, ca mesaj cultural și sub aspectul conceperii ei artistice, este **desenatorul**. Acesta poate fi însuși editorul, care realizează crochiuri și explică mereu ce anume ar dori să obțină, sau poate fi un desenator profesionist, care să elaboreze una, sau mai multe **variante desenate ale medaliei**. Pe aceste variante, de schițe ale medaliei, se poartă discuții și se face opțiunea pentru una dintre ele, care va și sta la baza calculului de costuri, pentru a încheia contractul de producere a tirajului.

Din albumul-catalog al Monetăriei Statului pentru anii 1990–1997, citez pentru un astfel de caz, medalia pe tema **Semicentenarului Universității Medicale din Chișinău**, 1995, gravată de C. Dumitrescu și M. Fetița, după desenele artistului plastic Simion Odainic, cel care a făcut mai multe medalii Eminescu la centenarul din 1989. Aici, însă, se manifestă ca desenator de medalie.

A treia persoană care intervine este **autorul plastic**, modelator, gravor și sculptor, care poate să fie unul singur, sau sunt mai mulți. Practic, artistul preia

ideile inițiatorului, precum și schița adusă de acesta, apoi încearcă să constituie o compoziție armonioasă din punct de vedere plastic, care să respecte mesajul intelectual al medaliei, susținându-l cu text și imagine, **pe avers și revers**, sau numai pe avers (**medalie unifață**), după caz și după comandă, sub forma unei lucrări rotunde, ovale, dreptunghiulare, pătrate, triunghiulare, sau de altă formă. În această etapă, artistul plastic se exprimă ca **modelator și realizează mulajul medaliei**, din gips, mult mai mare decât va fi medalia. Adesea mulajul este de mărimea unui disc de 25–30 cm diametru, în timp ce medalia din metal va avea în final un diametru de numai 5 sau 8 cm. La fel se întâmplă și cu monezile, al căror mulaj inițial poate să fie de 30–50 cm diametru.

În unele studii, acest mulaj se mai numește **macheta de ipsos** a medaliei. După ce lucrarea a fost validată prin consensul părților, comanditarul (inițiatorul) fiind mulțumit de ceea ce i-a prezentat artistul plastic, putem socoti că s-au încheiat primele două etape, de inițiere a medaliei și de creație artistică a ei.

*

Etapa a treia rezultă dintr-o succesiune de operațiuni, sever controlate, atât din punct de vedere tehnic cât și artistic.

Acestea sunt următoarele:

– După macheta de ipsos se toarnă un model din bronz, unicat, în proporție de 1×1, care reproduce întocmai mulajul de ipsos, sub forma unei machete de bronz, **medalion** (rotund, oval), sau **plachetă** (dreptunghiulară, pătrată), după cum a fost originalul din ipsos. Este posibil ca în anumite tehnologii, macheta de bronz să fie înlocuită cu una de rășină dură.

– **Modelul de bronz** (sau de rășină) se fixează pe un pantograf (mecanic ori electronic) care transpune lucrarea prin copiere și micșorare, într-un unicat pozitiv, de mărimea medaliei comandate. Operațiunea are loc prin „**citirea**” foarte amănunțită a medalionului de bronz de către un senzor, montat la capătul brațului lung al pantografului. Citirea are loc circular și de la centru către margine, iar brațul lung al pantografului transmite relieful citit la celălalt capăt al brațului său scurt, prevăzut cu un cuțit din oțel special. Acesta acționează asupra unei rondele de oțel moale, în care decupează și transpune prin așchiere sau prin eroziune chimică desenul și relieful de pe medalionul de bronz, micșorate la scară. În mod frecvent citirea unui medalion și transpunerea lui prin reducere, într-un pozitiv unicat din oțel moale, poate dura 2–3 zile.

– **Medalia unicat** astfel obținută ajunge iarăși la gravor, care face o operațiune de retușare, pentru a pune mai bine în evidență adâncimea detaliilor de relief, care nu au ieșit mulțumitor din pantograf.

– **Medalia moale pozitivă** se tratează termic, pentru a deveni foarte dură, după care pe ea se presează un material moale, care formează negativul medaliei, repetând operațiunea pentru ambele fețe, necesare pentru matriță.

– **Medalia moale negativă** se verifică la rândul ei și eventual se retușează de către gravor. Apoi se tratează termic, pentru a deveni foarte dură, se căleşte și se lustruiește căpătând luciul ogindă caracteristic. Pentru a obține medalii superfinisate, în tehnica „**proof**“, negativul se sablează în vid cu praf de diamant, integral sau parțial, după care se căleşte și se lustruiește. Prin aceste operațiuni s-a obținut **poansonul** pentru fiecare față a medaliei, care se va monta în matriță, pentru a presa pe material relieful medaliei dorite și în forma dorită.

– **Pregătirea materialului** din care se va bate medalia este un proces paralel, care are în vedere **comanda depusă de către inițiator**. Piesele de material se pot executa din metal comun (tombac, cupru, aluminiu, alamă, zinc, nichel), sau din metal prețios (argint, aur), ori din metal comun placat cu metal prețios. În cazul metalului prețios, medalia se poate caracteriza după puritatea materialului exprimată prin titlu, adică din 1000 de părți, cât anume este metal prețios. Pentru argint se folosește titlul de 740 la mie, 750 la mie, 800 la mie, 830 la mie, 850 la mie și 925 la mie. Rar se folosește și argint fin, care are titlu 999 la mie. Completarea părților până la mie se face cu cupru. Nichelul se folosește în baterea monedelor sau mai rar a medaliilor, dar numai pentru acoperire (placare). În același scop se folosesc frecvent aurul și argintul. **Materialul cel mai folosit pentru baterea medaliilor este tombacul**, un bronz moale și foarte plastic, rezultând într-un anume procent de aliere a cuprului cu zincul.¹⁵

Forma (rotundă, ovală, dreptunghiulară, pătrată) și **greutatea medaliilor** rezultă din modul de decupare a materialului metalic, din care acestea se realizează. De obicei, materialul se prezintă sub forma unor fâșii, de o anumită lungime și lățime, din care se decupează rondele, ovale, dreptunghiulare, sau pătrate, după caz. Fâșia, sau banda de metal se face la grosimea stabilită prin contract cu clientul, care a comandat medalia, sau moneda (Banca Națională).

La Monetăria Statului din București, banda de material se produce în atelierele proprii, în timp ce la S.C. Arădeana se cumpără. Monetăria Națională de la Budapesta cumpără tabla necesară de la Uzinele Csepell. Fie de tombac, alamă, aramă, sau argint, tabla nu este perfect uniformă ca grosime, din cauza toleranței admise la rectificarea cilindrilor de la laminor, astfel că și părțile decupate (rondele, pătrate) nu vor fi de aceeași greutate, rezultând o diferență, desigur mică, dar reală, care va individualiza fiecare exemplar din tirajul unei medalii. Rondelele se decupează la un anume diametru, care generează o greutate specifică, însă cu o diferență specifică generată de grosimea neuniformă a materialului tabloid. De pildă, la o rondelă de argint cu diametrul de 37 mm, greutatea medie este de 27 grame. Dacă diferența de greutate este prea mare, unele rondele se socotesc greșite și se dau la retopit.

În perioada interbelică, sub Carol al II-lea, Monetăria României avea un serviciu de fete, care uniformizau rondelele de argint prin frecarea cu șmirghel

fin. Aveau în față un cântar foarte sensibil, tot lucrau și cântăreau, până uniformizau la greutate monedele de argint.

După decupare, rondela se cordonează la mașina de cordonat. Adică se introduce într-un dispozitiv, care-i face o margine circulară, cu material mai mult, de amândouă fețele. Din acest material se va forma **cordorul**, sau gulerul viitoarei medalii. Profilul rondelai cordonate se prezintă aproximativ ca în desenul literei I mare cu tălpițe, culcată.

– **Bateria monedei.** Se face în matriță, cu virolă, sau fără virolă. Virola este un dispozitiv sub formă de cerc, introdus în matriță, care nu permite ca materialul bătut să migreze lateral, ci să migreze numai în matriță. Ea este făcută din oțel special, cromat în interior, ca să iasă cantul medaliei lucios. Virola are un diametru bine stabilit și ea va da în final diametrul medaliei. Rondela este de regulă cu 1–1,5 zecimi de milimetru mai mică în diametru, decât virola.

Bateria în virolă se face dintr-o singură presare, sau de până la trei bateri, după care rondela se scoate și se analizează rezultatul. În cazul că medalia nu este suficient bătută, pentru a se vedea reliefurile dorite, rondela se recoace, pentru înmuiere, deoarece materialul prin baterie deja s-a întărit și este casant.

La Monetăria Statului, în mod curent se folosesc virole cu diametrul de 45 mm, tiraje de 50–200 ex. Rar se folosesc virole mai mari, doar pentru producție scurtă, de 3–10 exemplare. Presiunea de baterie în virolă este foarte mare și este periculos, deoarece virola se poate sparge și să sară în bucăți. Cel mai frecvent, medaliiile de peste 45 mm diametru se presează prin baterie în matrițe libere, fără virolă, sub observație vizuală.

După 3–4 presări, rondela s-a întărit, se scoate, se recoace pentru înmuiere, apoi **se decapează** iar, se introduce din nou în matriță și se bate până iese bine la final.

Piesa astfel obținută are bavură pe margine, ea trebuie strujită (tăiată) la diametru. După strujire, medaliiile se patinează chimic și se lăcuiesc, pentru a scoate în evidență detaliile reliefului și a proteja glanțul.

Apar monede, sau medalii, care au text pe cant. Realizarea acestuia se poate face în două feluri, prin excizie (în relief), sau prin incizie (în adâncime).

Înscrisul în incizie pe margine se face deja la mașina de cordonat. Ea are un dispozitiv-falcă, pe care se înscrie în relief textul dorit. Se cordonează rondela și simultan cu gulerul, necesar pentru cordorul viitor, se face și incizarea textului.

Înscrisul în excizie se face prin presare în virolă. De pildă, zimții la moneda recentă de 1 000 de lei, din aluminiu, s-au făcut de către Petru Pater, prin presare directă în virolă.

Unele monede, sau medalii, sunt **superfinisate**.

Pentru a se obține glanțul ca oglinda, se procedează în mai multe operațiuni. După decupare și cordonare, rondela se lustruiește pe amândouă fețele, la o mașină specială, după care urmează să fie introduse la presat pe virolă.

În prealabil, matrițele de presat, se cromează într-o baie de cromat dur. Apoi se trece la presarea prin batere a rondelilor glănțuite. Operațiunea are loc într-o cameră cu aer condiționat, fără praf. Astfel, din virolă, medalia iese cu glanț, obținut după metoda numită „**proof**” (**medalii proof**).

*

Există medalii din același metal, dar în două culori.

Câmpul central al medaliei are o culoare, iar efigia, sau panglica pentru deviză are altă culoare, una este lustruită, cealaltă este mată. Acest efect se obține prin sablarea matriței pe porțiunea respectivă. Sablarea se face înainte de cromare și de lustruire, cu mașina de sablat. Aceasta lucrează cu nisip foarte fin, de rubin (la Monetărie), sau de diamant (mai scump). Într-un mediu închis, sub presiune foarte mare, se bombardează cu nisip de rubin partea din matriță, care va deveni de altă culoare pe medalie, adică mată.

*

Se pot produce medalii bimetale.

În acest caz se pornește în mod obișnuit, cu decuparea rondelilor, apoi acestea sunt obturate, la rândul lor, prin decuparea de material din centrul lor, formând o gaură de un anumit diametru. Separat se poate decupa o **pastilă** de alt material (de pildă, tombac nichelat), iar cele două piese se vor întâlni la intrarea în mașina de presat, care le compactează împreună, cu mare viteză. Astfel se formează, ca suport, medalia bimetale, care în continuare urmează procesul tehnologic obișnuit.

*

După presare și strujire (dacă e cazul), medaliiile de tombac (care sunt cele mai frecvente) au culoarea roșiatică. Ele se **patinează** prin oxidare chimică, folosind o combinație de acizi, pe bază de azot și sulf, apoi se freacă intens cu praf de sticlă, de la care capătă luciul caracteristic.

După patinare, medaliiile parcurg **operațiunea de lăcuire**, prin cufundare în baie de lac incolor. Se obține astfel o peliculă, care, după uscare, îndeplinește rol protector și estetic.

*

Există medalii care se produc într-un singur exemplar. Acestea sunt cazuri foarte rare. Sau există medalii, care rămân la nivel de mulaj, adică nu ajung să fie transpuse în tiraj și mulajul este singura mărturie obiectuală a intenției de a le face și a unei voințe, neduse până la capăt.

De obicei, medaliiile se bat în tiraj, care poate fi mai mic (50–100 de exemplare), sau mare (500–1 000 de exemplare), poate fi uniform, sau diversificat.

Diversificarea se poate face din două puncte de vedere, ca dimensiune (diametru) sau/și ca material.

Dacă luăm recentul catalog al Monetăriei Statului, pentru medaliile bătute în anii 1990–1997, găsim acolo cazuri de piese produse între limitele de 2 și 15 000 de exemplare. Cele mai mari tiraje au fost înregistrate de următoarele teme:

- **Revoluția Română din decembrie 1989**, medalie gravată de Constantin Dumitrescu, din tombac, cu baretă, 38 mm diametru, 6 000 de exemplare, în 1990.

- **Luptător în Revoluție**, în același an, tombac, cu baretă, același gravor, de 38 mm diametru, 2 500 de exemplare.

- **S.R.I.**, plachetă de 60×80mm, gravor M. Fetița, în 1990, de 9 000 exemplare.

- **Uniunea Vânătorilor și Pescarilor sportivi din România**, medalie din aluminiu eloxat galben, de 70 mm diametru, 3 000 exemplare.

- Rebatere în 1991 a medaliei din tombac, sub titlul „**Luptător pentru victoria Revoluției Române din decembrie 1989**“, diametru 38 mm, 4 000 exemplare, încă 1 500 exemplare în 1996.

- **A.C.R.**, plachetă, 1991, în 2 000 exemplare.

- **Banca Agricolă, 1873–1993**, gravor Constantin Dumitrescu, diametru 60 mm, 500 exemplare, din tombac.

- **Banca Comercială Română 1990–1995**. Medalie gravată de V. Gabor, de 45 mm diametrul, 500 exemplare, din tombac argintat și 4 500 exemplare din tombac.

- **Eugen Carada**, plachetă de 70×50 mm, gravor Constantin Dumitrescu, 100 exemplare din tombac aurit și 2 000 exemplare din tombac, în 1995.

- Medalia „**Om emerit**“, din tombac, 2 000 exemplare, cu baretă, în anul 1997.

*

La cealaltă extremitate, a tirajelor foarte mici, se află mai multe medalii, devenite extrem de rare, dintre care cităm acum numai câteva exemple:

- **Cetățean de onoare al Municipiului Sighetul Marmăției**, gravori

- C. Dumitrescu și M. Fetița, din tombac, de 80 mm diametru, în 25 de exemplare.

- **Banca Română de Comerț Exterior**, gravor V. Gabor, de 40 mm diametru, în 50 exemplare, din argint, dar la care se mai adaugă 150 exemplare din tombac argintat și 1 200 exemplare din tombac, în anul 1993.

- **A.S. Club 41 – Brașov**, gravor M. Fetița, medalie din tombac, de 60 mm diametru, cu anou (pentru prindere), total 7 exemplare.

- **Cupa Măitre Tong Qwan-Ki-Do**, România, Iași, 1994, gravor M. Fetița, plachetă din tombac de 100×700 mm., total 18 exemplare.

– **Municipiul București, la 555 de ani de atestare**, plachetă de 55×80 mm, gravor V. Gabor, 78 exemplare, din tombac, 15 exemplare din tombac argintat, 7 exemplare din tombac aurit.

– **Podul de la Cernavodă**, 1995, gravor M. Fetița, medalie de 60 mm, 20 exemplare din argint, 100 exemplare din tombac.

– **Universitatea Politehnică București**, 1995, medalie din tombac, 80 mm diametru, 20 exemplare.

– **Iancu de Hunedoara**, 1996, gravor M. Fetița, medalie de 60 mm diametru, 3 exemplare din argint și 60 exemplare din tombac.

– **Aniversare Aurică Smaranda**, la 70 de ani, 1996, gravor M. Fetița, medalie de 60 mm diametru, 3 exemplare din argint 800%, 50 exemplare din tombac.

– **M. Eminescu și frații lui**, gravor M. Fetița, medalie de 70 mm diametru, 4 exemplare din argint 800% aurite, rebatere în 1997, după ediția din tombac, 1996.

– **Trofeul de Merchandising**, 1997, medalie de 70 mm diametru, total 2 exemplare din alamă.

Ca exemplu de realizare a aceleiași medalii în mai multe modele și totodată în materiale diferite, caz destul de rar, aducem seria „**Eminescu - integral**“, din 1996, inițiată de Iulius Popa din orașul Bălți, Republica Moldova, respectiv comandată și executată la Regia Autonomă Monetăria Statului din București. Seria s-a realizat simultan pe diametrul de 40 mm și de 70 mm, având părți de tiraj din argint, din tombac, tombac argintat și tombac aurit.

Sau medalia din 1995, editată de Institutul Național de Inventică de la Iași, prin comanda la Monetăria Statului, pentru două modele, de 50 mm. diametru, pe tema **Inventica** (model 1), sau pe tema **Creativitate și onoare** (modelul 2), trase în 100 exemplare, din tombac și tombac nichelat.

*

În încheierea acestor succinte note de semnalare a tipologiei editării medaliilor, din punct de vedere a interesului de calificare a lor sub aspectul descrierii biblioteconomice, mai aduc în atenție faptul că există o practică a reeditării lor. Acestea pot să fie de două categorii, **reeditări tipice și atipice**.

În primul caz se reia o mai veche medalie și se reeditează într-un nou tiraj, motivat cultural. De pildă, în 1995 s-a rebătut medalia „**Maria Tănase**“, cu ocazia unui nou festival internațional de folclor. Din tombac, diametru 60 mm, în 60 de exemplare.

Sau în 1994 s-a reeditat medalia din 1983, privind dansul călușarilor, cu prilejul ediției a XXV-a a Festivalului „**Călușul Oltenesc**“, în 100 exemplare, din tombac, diametrul 60 mm. Asemenea cazuri se numesc reeditări sau rebatere a unei medalii. Sub aspect biblioteconomic, se poate socoti ca fiind o **ediție nouă**, varietur, sau non varietur.

Sau putem aminti cazul medaliei memoriale **Gheorghe Șincai**, din 2004, la 250 de ani de la nașterea istoricului. Rolul de editor inițiator a fost asumat de către Biblioteca Județeană Mureș (director Dimitrie Poptămaș), care s-a adresat Monetăriei pentru realizare. Timpul scurt, până la data aniversară (28 februarie 2004) nu a permis conceperea unui nou portret gravat pentru subiect, astfel că, pentru încadrarea în termen, s-a refolosit aversul medaliei Șincai din anul 1966, gravat atunci de către celebrul gravor Ștefan Grudinschi, iar reversul s-a format numai cu text, referitor la evenimentul din actualitatea anului 2004. Procedura are comandă valabilă și mi se pare corectă, iar reeditările de acest fel sunt motivate.

*

Reeditările atipice sunt efectul fanteziei colecționarilor și apar când doresc să producă pentru ei medalii atipice, care să difere prin ceva de restul tirajului și să devină, prin aceasta **unice de colecție**. Astfel, pot prelua aversul unei medalii mai vechi și să-l utilizeze cu un alt revers, decât cel inițial, sau pot modifica înscrisurile inițiale, prin actualizarea textului, ori prin adăugiri de text, în incizie (care este mai lesne de realizat din punct de vedere tehnic). În principiu, astfel de intervenții neautorizate în entitatea unei plachete sau medalii, care este un document constituit din determinările sale culturale, artistice și economico-financiare, nu ar trebui să se producă, ele sunt neavenite și sunt artificiale. **Medalia, ca document cultural, ar trebui să fie protejată împotriva reeditărilor atipice, printr-o legislație clară, de genul celei care apără cartea de reeditări neautorizate.**

Cu atât mai mult ar trebui ca medalia să fie protejată împotriva contrafacerilor cu scop comercial. Acestea se produc, există falsificatori de medalii, care acționează. Ei reeditează piesele foarte căutate, încercând să le prezinte și să le vândă ca pe niște originale. Asemenea falsuri s-au produs, de pildă, după medalia **Eminescu**, de I. Basarab, 1940, sau după medalia **M. Eminescu / I. Creangă**, gravată de Nicolae Culuri 1964, amândouă devenite foarte rare.

Credem că trecerea la protejarea medaliilor de contrafaceri și la clarificarea regimului pe care îl pot dobândi unele replici la medalii mai vechi, se poate face numai prin însumarea voinței producătorilor și a colecționarilor, care au de apărat un cod de conduită în această chestiune, o deontologie, ce trebuie să funcționeze cu promptitudine și să mențină un comportament profesionist, care să guverneze cu severitate în acest domeniu.¹⁶

3. TABLOU TERMINOLOGIC

pentru a facilita caracterizarea și descrierea medaliilor **ca documente de bibliotecă**

3.1. Tipul de document primar tridimensional, purtător de informație: MEDALIE

3.1.1. Diversitatea structurală a documentului primar: **medalie simplă, medalie cu anou, medalie cu toartă, medalie cu tortiță, medalie cu panglică**. Aceasta se poate descrie în note (zona 7), de pildă: panglică cu moar (moară) roșu, cu margine albastră și fir de argint (vargă din fir de argint la margine), sau moar în culorile naționale, cu bandă aurie la mijloc, etc.

Medalie cu baretă și inscripție, medalie cu avers de monedă, (precum s-a bătut în 1927 medalia Societății corale Schubertbund, la București, având pe avers moneda jubiliară Schubert, de argint, cu diametrul de 29 mm), **monedă-medalie** (precum a fost prima monedă de 10 lei după 1990, care memora pe revers Revoluția română din decembrie 1989), **medalie ocazională, sau evenimențială, medalie netedă sau lenticulară**, (în formă de lentilă văzută din profil), **medalie de carte** (însoțește o carte: atașată de aceasta, precum a fost cazul monografiei despre Mihai Viteazul, de Ion Sârbu, Timișoara, Facla, 1976; sau paralelă cu cartea, precum a fost cazul unor volume omagiale)¹⁷, **medalie sigilară** (care imită un sigiliu; în 1966 gravorul Haralambie Ionescu, de la Monetăria Statului gravează o astfel de medalie, cu marginea ondulată, din tombac patinat, diametrul 80 mm, măsurat între extremitățile undulațiilor, dedicată unui festival al filmului, de la Mamaia), **medalie contorniată** (cu șant circular la exergă frecventă în Evul Mediu european, mai ales în spațiul german), **medalie testonă** (cu cap figurat în portret central, precum au început italienii mai întâi să facă, la începuturile medalisticii, iar acum maniera s-a generalizat), **medalie-medalion** (de dimensiune mai mare, fără ca cineva să despartă limitele, dar oricum de peste 10 cm. diametru), **machetă de medalie** (sau mulaj din ipsos), **plachetă** (medalie pătrată, dreptunghiulară), **medalion**.

3.1.2. **Medalie cu rol de decorație**. În general medalia se poate socoti ca fiind distincție nepersonală și ocazională deoarece se dă, se transmite, se înmânează, dar cu adresă efemeră. Decorația este un tip diferit de material, care are altă funcționalitate decât medalia, fiind o distincție clar personalizată și pe durată nedeterminată. Propunem ca să fie tratată biblioteconomic separat de medalii, ca fiind alt tip de material, intitulat **decorație**, văzută în toată tipologia sa funcțională și structurală. Cu precizarea opiniei că o bibliotecă poate să colecționeze și decorații.

3.1.3. În funcție de modul de producere, putem avea în bibliotecă **medalii manuale**, realizate în atelierul sculptorului, prin turnare, în formă de nisip. Acestea se produc în tiraje foarte mici, de numai câteva exemplare, sau câteva

zeci de exemplare, datorită dificultăților procesului de turnare în formă și apoi de finisare.

Sau putem avea cazul cel mai frecvent de **medalii tehnologice**, care se produc printr-un proces de producție similar cu cel descris în capitolul anterior.

Există și o soluție intermediară, care începe lucrul cu vechea artă medievală a gravării directe pe cap de oțel moale a unei medalii originale de mărimea 1/1, care apoi generează negativul, după care se face matrița și poansonul definitiv, pregătit pentru batere. În această variantă, crește foarte mult rolul artistic și tehnologic al gravorului, care nu are voie să greșească în decuparea atentă a materialului, ce nu mai poate fi corectat. După această metodă se lucrează medaliile produse la S.C. Arădeanca S.A. din Arad.

Medaliile unifață se mai pot produce **prin presarea tablei** de cupru (de regulă), în forme de lemn, după care are loc nisiparea pe spatele medaliei obținute, pentru a fi mai stabilă în fixarea ei pe un suport de lemn. Acestea sunt medalii de atelier foarte valoroase precum în anul 1989, la Centenarul Mihai Eminescu, a procedat sculptorul Eugen Korody din Cluj Napoca, producând mai multe piese, pe teme Eminescu, Creangă și Caragiale.

3.2. FORMA ȘI PREZENTAREA MEDALIEI

Medalia este un obiect de formă circulară, sau poligonală. Medaliile pot să fie unifață, sau cu amândouă fețele funcționale, ocupate. De cele mai multe ori, medaliile **manuale** sunt unifață, iar cele **tehnologice** sunt lucrate pe amândouă fețele materialului.

Medalia este rotundă, în mod frecvent, dar mai poate să fie, și este, ovală, stelată, triunghiulară, pătrată, dreptunghiulară (plachetă), pentagonală, hexagonală, octogonală, ondulară (sigilară), sau se prezintă ca o combinație a acestor forme. Ca grosime, poate să fie **netedă**, sau **lenticulară**, în funcție de materialul din care a fost bătută, de configurare a poansoanelor și de comanda baterii.

Medalia se prezintă și se pune în circulație solitară, sau în plicuri, în cutie, ori aplicată pe un suport. Prezentarea se înțelege ca o funcție estetică și de protecție a medaliei, care-i generează **containerul structural** adecvat, pe care se pot găsi informații despre medalie în text și imagini.

Elementul structural de prezentare a medaliei poate să fie un suport orizontal sau vertical, din lemn, plastic sau metal, ori poate fi cutie închisă, deschisă, opacă, sau transparentă. Cutia se poate face din metal, carton ori plastic, poate să fie plușată la exterior ori numai la interior, ori poate să fie numai cașerată cu hârtie de o calitate bună.

De cele mai multe ori, cutia are logia interioară decupată, după forma medaliei și plușată în culori agreabile. Uneori, la cererea comanditorului, cutia sau logia sunt ornate cu simboluri legate de mesajul intelectual al medaliei,

bandă sau șnur tricolor, sau monograme. Toate aceste elemente se pot descrie în zona notelor (zona a șaptea) din cadrul formatului descriptiv I.S.B.D.

Pentru a stopa tendința apariției unor falsuri, producătorii adesea însoțesc fiecare exemplar al unei medalii noi printr-un **certificat de autenticitate**, semnat, numerotat și ștampilat, care se depune sub logia din cutia de prezentare al medaliei și o garantează pe aceasta.

Există și o practică mai nouă, ca medaliile să fie vidate și plastificate cu rol de protecție, dar cu diminuarea astfel a vizualizării lor.

3.3. TIPOLOGIA FUNCȚIONALĂ A MEDALIEI

Pornind de la rațiunea care le-a generat, medaliile pot să fie de o mare diversitate, spre deosebire de decorații, care sunt strict delimitate, după o listă oficială aprobată. În cazul medaliilor preexistă o listă, de aceea ele pot fi mult mai libere, mobile, și mai aplicate. **Putem întemeiat spune că medalia este o distincție cu adevărat populară și de cel mai larg acces public și privat, comun și personal, este expresia deplină a societății civile într-o lume plurală și democratică.**

După motivația și destinația sa, medalia poate să fie: ocazională, aniversară, comemorativă, jubiliară, omagială, inaugurală, documentară, solitară, sau însoțită de expoziție, de carte, de statuie, de insigne, de chei, de fanioane, de alte însemne și simboluri locale, naționale ori internaționale. Medalia însăși poate să fie locală, națională ori internațională.

Mai poate să fie: medalie de merit, academică, științifică, filatelică, muzicală, culturală, medicală, utilitară, sportivă, contabilă, industrială, agricolă etc.

Poate să fie: **medalie de statuie** (precum medalia Menumorut, gravată de sculptorul Nicolae O. Kruch și bătută la Monetărie, pentru a populariza ridicarea statuii voievodului Menumorut la Oradea, 1996), **medalie de vârstă** (precum cea dedicată recent bunilor domni Aurică Smaranda și Petru Paler, pentru cele patru decenii de serviciu la Monetăria Statului din București), **medalie de doliu** (bătută în iulie 1889 pentru Mihai Eminescu), **medalie de pelerinaj** (precum cea bătută în 1896 pentru Andrei Rosetti Bălăcescu, argintată, de 22 mm diametru, sau în anul 1905 pentru Margareta Lucia Calomfirescu, bronz, de 26 mm diametru), **medalie de doctorat** (precum la 1904 s-a bătut de către Fundația Al. Cristescu pentru George Severeanu, argint, diametru 50 mm).

Toate acestea intră în categoria medaliilor **mărturie** și varietatea lor poate fi mare de acum înainte, așa cum a fost și odinioară, dar nu a mai fost după instalarea regimului totalitar din România, când baterea medaliilor s-a restricționat foarte mult.

3.3.1. Alte trăsături funcționale ale medaliilor conduc ca acestea să fie: **datate sau nedatate, numerotate sau nenumerate, marcate sau nemarcate**, cu marcaj sau fără marcaj, cu sau fără semn de control, cu certificat de autenticitate, cu diplomă sau fără un document însoțitor.

3.3.2. Din punct de vedere al legitimității lor, medaliile sunt autentice, autorizate, sau neautorizate, dubioase, false, Mai pot să fie medalii anulate (rămâne numai macheta de ipsos, sau medalionul de bronz, deoarece nu s-a mai tras tirajul), medalii distribuite, nedistribuite, sau distribuite cu întârziere (medalia cu toartă a evocării luptei pompierilor români din Dealul Spirii, bătută în 1848, din bronz patinat, bronz aurit, de 32,5 mm diametru și cu panglică de fond albatru, a fost distribuită numai în anul 1866, din motive politice), **medalii cu variante**. Acestea sunt numeroase și adesea sunt efectul dorinței colecționarilor de a produce și deține unicate, în care combină, autorizat, sau neautorizat, aversul unei medalii cu reversul altei medalii.

3.4. MATERIALUL MEDALIEI

În funcție de tehnica stabilită de către artist și producător, în înțelegere cu inițiatorul, sau comanditarul medaliei, aceasta se poate realiza din o sumedenie de materiale, care sunt specifice pentru calea aleasă:

- Macheta de ipsos a medaliei, pentru început;
- Rondele de diferite forme, realizate prin decupare din tombac (bronz moale), cupru, alamă, zinc, aluminiu, nichelină, nichel (mai rar), din metal alb, zamac, sau din plumb. De pildă, medalia cu deviza „**Libero pensiero**“, a liber cugetătorilor români, la 1879, a fost executată din plumb cu diametrul de 18 mm.

În special tombacul poate fi placat cu argint, cu aur, sau o parte a tirajului medaliei se poate realiza integral din metal prețios, aur sau argint.

Medaliile se mai pot realiza din rășini speciale, din ceramică, din porțelan sau faianță, care se ornamează cu culori coloidale pe bază de aur sau cobalt.

Există medalii bimetale, care pot avea pastila centrală din argint și inelul înconjurător din tombac, sau în alte variante de combinații tehnic posibile.

De asemenea există medalii produse dintr-o combinație verticală de metal și emailuri de diferite culori.

În mod frecvent această tehnică de metal+email se folosește în arta insinelor, dar se produc și medalii cu email. De pildă, medalia municipiului Oradea, bătută la o unitate locală, în anul 2002, este un model reușit din acest tip. Ea se prezintă astfel:

DOBRAȘ, Silviu. **Primăria Municipiului Oradea = City Hall of Oradea Romania** [Medalie de reprezentare]. Oradea: S.C. Accesorii Prod. S.R.L., 2002. De 60 mm diam; 53 gr. Medalie rotundă, cu două fețe, executată din alamă și emailuri.

Avers: În câmpul central, acoperit cu email roșu, apare silueta Primăriei Oradea, în relief din alamă. În jur, intitulația: PRIMĂRIA MUNICIPIULUI ORADEA. Spre exterior, urmează cerc de segmentație și torsadă din alamă,

aurie, la exergă, pe fond de email albastru. Aversul se închide cu cordon circular din alamă.

Revers: În câmpul central auriu apare stema în culori a municipiului Oradea, în jur titlul paralel în limba engleză: **CITY HALL OF ORADEA ROMANIA**. În jur, urmează spre margine aceleași aranjament cu cerc de segmentație, torsadă și cordon, ca pe avers. Medalia este executată din alamă, cu anvelopă de emailuri colorate, peliculizate transparent. Este evidentă preocuparea pentru a se sugera drapelul tricolor, prin combinația de culori între alamă (auriu) și emailuri roșu și albastru. Prezentarea se face în cutie îmbrăcată în pluș negru la exterior, roșu la interior, cu panglică tricoloră. Grosimea medaliei este de 3 mm, uniformă. A fost înmănată în plenul Consiliului Municipal Oradea din data de miercuri, 25 septembrie 2002, tuturor consilierilor și membrilor executivului. S-a difuzat cu același prilej insigna de alamă și email roșu și albastru, cu stemă a municipiului Oradea și insigna cu steagul tricolor al României.

3.5. DIMENSIUNILE MEDALIEI

Infoelementele de care este nevoie în zona colațiunii (zona cincea), pentru a defini dimensiunile unei medalii privesc:

- diametrul, exprimat în milimetri;
- greutatea, exprimată în grame;
- grosimea, exprimată în milimetri.

Cu precizarea că diametrul se indică la medaliiile rotunde. În cazul medaliiilor de alte forme, infoelementul se adaptează, pentru a fi reprezentativ. Astfel, pentru o medalie ovală se măsoară diametrul mare și diametrul mic, pentru o medalie ondulară (sigilară) se măsoară diametrul între extremitățile maxime ale lucrării, pentru medaliiile poligonale se măsoară laturile definitorii.

Greutatea se măsoară în grame, cu rotunjire, fiind necesară o balanță de farmacie, dacă se poate una cât mai veche și mai frumoasă. Sau un cântar electronic.

Grosimea se măsoară luând în calcul punctele de maximă înălțime ale reliefului medaliei, fie că acestea se găsesc în câmpul central, sau la exergă, pe marginea medaliei.

3.6. TIRAJUL MEDALIEI

Prin analogie cu documentele bibliografice, primare de tip monografic tirajul medaliei are în descriere aceeași importanță ca tirajul de ediție și se consemnează ca atare în zona notelor. Experiența arată însă, că în cazul medaliiilor tirajul conține mai multe particularități, care definesc ediția, decât în cazul unei cărți și care se cer consemnate pentru o mai bună cunoaștere și reprezentare a materialului descris.

În primul rând, tirajul majorității medaliilor este mic, pilotând în jur de o sută de bucăți, sub care socotim că medaliile sunt rare. Sunt situații în care tirajul este element cu sens apologetic, care concură la mesajul intelectual al medaliei, întărindu-l. În această categorie putem cuprinde medalia dedicată Lojei masonice „**Petru Rareș**“ din Iași, 1998, realizată la Monetăria Statului, din argint, de 37 mm diametru, care este prevăzută cu mai multe simboluri masonice, între care și tirajul de numai 36 de bucăți, cifră cu semnificație pentru editor.

În al doilea rând, sunt frecvente tirajele diversificate, care creează secvențe de tiraj, ce se cer consemnate ca atare. Secvențele sau părțile de tiraj corespund cu ceea ce în cazul cărților se cheamă **tirage à part** și generează elemente de bibliofilie, pentru a spori valoarea unor exemplare din cartea respectivă. La fel se întâmplă și cu medaliile, generându-se **medaliofilie**, care consacră o practică deja demult existentă printre colecționari, cu rol pozitiv, dar și negativ (**medaliofagie**).

Partajarea tirajului la medalii se poate face prin utilizarea diferențiată a următoarelor elemente:

1. **Diversificarea materialului.** Este o procedură frecventă și recente albume ale producției de medalii de la Monetăria Statului dau numeroase exemple. Dintre cele mai vechi, la noi, amintim cazul medaliei Eminescu, de la Iași, din luna iulie 1889, care s-a editat în următoarele variante de material:

a) Din bronz argintat, cu diametrul de 30 mm, cu tortiță, pentru a fi agățată în lăntșor și purtată ca medalion.

b) Din bronz, diametrul 30 mm, cu anou.

c) Din argint, diametrul 20 mm, cu anou.

d) Din argint aurit, diametrul 24 mm, cu anou de prindere.

e) Din bronz simplu, de 20 mm și 30 mm, din argint de 20 mm și 25 mm, din aur de 20 mm.

2. **Diversificarea dimensiunilor.** Se poate observa deja în exemplul de la cazul precedent, cu urmările firești în culegerea și consemnarea datelor privind dimensiunile medaliei în toate secvențele de tiraj.

3. **Diversificarea operațiunilor de prelucrare și finisare tehnologică.** De pildă la un tiraj patinat și lăcuit pot exista exemplare nelăcuite, etc.

4. **Diversificare structurală.** Se pot produce exemplare cu tortiță sau fără tortiță, cu cutie sau fără cutie, numerotate sau nenumerate, etc.

Pentru o bună cunoaștere și calificare a tirajului, este util să se examineze mai multe exemplare din aceeași medalie și să se intre în posesia documentului de autenticitate, emis de către producător, care de regulă consemnează secvențele de tiraj, cel puțin din punct de vedere al materialului folosit, inclusiv titlul pentru metalele prețioase.

5. **Diversificare compozițională.** Se întâmplă că o medalie este modificată și expusă în mai multe variante de avers, sau revers. Descrierea va putea

consemna secvența de tiraj cu avers sau revers modificat și în ce anume constă modificarea.

6. Rebaterea medaliei. Sunt cazuri de reluare a medaliei, cu un nou tiraj, după oarecare timp, absolut identic (tiraj nou), sau cu diferențe remarcabile față de prima batere. În al doilea caz putem califica ediția a doua a medaliei.

Mai sunt cazuri în care o medalie cu avers și revers, se rebate ca medalie **unifață** (imprimată numai pe o parte a materialului), folosind numai aversul medaliei precedente. Sau se combină aversul și reversul a două medalii diferite, pentru a crea tehnologic o medalie nouă, cel mai adesea ca piesă rară de colecție, cu un **tiraj amical**, de numai câteva exemplare, sau chiar un singur exemplar. Acestea se descriu ca atare, cu consemnarea în notele zonei a șaptea I.S.B.D., a filiației cu alte medalii.

3.7. PĂRȚILE MEDALIEI

Ca entitate, medalia nu poate fi ambiguă, ea este un document unitar din punct de vedere intelectual, artistic și obiectual. Pentru a fi reușită, ea trebuie produsă și organizată astfel, încât într-un spațiu restrâns și incomod, ca formă, să poată înfăptui menirea ei, să poată obiectiva sub formă de text, imagine, intenția semiologică a inițiatorului, la care se asociază contribuția artistică și cea tehnologică a întregului lanț profesional, de care are parte pe traseul creerii și producerii ei.

Din observarea atentă a realității medaliei, în marea diversitate a formelor ei, rezultă o lungă listă de elemente structurale, dintre care amintim acum pe cele mai definitorii, pentru o descriere bibliografică și catalografică oricât de sumară.

– **Câmpul medaliei.** Însumează suprafața totală a medaliei, formată din **câmpul avers** (fața principală a medaliei) și **câmpul revers** (fața secundară a medaliei).

Pentru medaliiile unifață avem de explorat numai **câmpul avers**. În diferite lucrări, câmpul medaliei este împărțit uzual în centrul medaliei, câmpul central al medaliei, descriindu-se ce cuprinde iconografie sau textual. Câmpul medaliei se poate împărți în părți (stânga, dreapta, de sus, de jos), sau în planuri (primplan, planul din față, planul din adâncime, din profunzime, planul doi în profunzime).

– Pornind de la centrul câmpului medaliei, către margine, putem găsi **cercuri de segmentație**, singulare, sau concentrice, formate din linie, sau din perle (perlate), mai rar din alte ornamente. În cazul medaliilor **poligonale**, în locul cercurilor avem **chenare de segmentație**, liniate sau perlate.

– Pe marginea orizontală a medaliei, se poate găsi un **cordón** sau **guler circular**, care înalță planul medaliei și definește **chiuveta** medaliei, în care se ridică în relief întreaga compoziție iconografică. Sau medalia poate să fie fără

cordoan, **deschisă**, însă acestea de regulă sunt mai puțin expresive. Personal, apreciez mai mult medaliile cu guler și chiuveță. Acestea în mod obligatoriu, vor fi aproape plate pe revers, din cauze tehnologice. Este dificil, chiar foarte greu de a face o medalie cu guler și chiuveță pe amândouă fețele, deși acestea sunt cele mai frumoase și merită efortul.

– **Exerga** reprezintă un spațiu de margine al câmpului medaliei, deci un spațiu marginal circular (sau după cum este conținutul medaliei), dispus de obicei între un cerc sau chenar de segmentație și gulerul, ori marginea medaliei. Exerga este folosită pentru înscrisura legendei, care definește evenimentul medaliei. Spațiul de exergă se poate constitui pe amândouă fețele medaliei, cu texte complementare de legendă (pe avers) și deviză (pe revers).

Cantul medaliei. Denumeste marginea medaliei și se măsoară prin grosime, care de regulă este egală cu înălțimea reliefului maxim al medaliei, dar nu întotdeauna. La medaliile fără guler, grosimea cantului este mai mică decât înălțimea reliefului din câmpul central. Cantul medaliei poate să fie uniform, sau ondulat, poate să fie neted sau prelucrat ornamental, cu zimți, cu semne. Medalia din anul 1921, care consacră raidul București–Ploiești–Sinaia și retur, din bronz patinat, de 50×45 mm (plachetă dreptunghiulară) avea cantul ornamentat.

Medaliile cu tiraj numerotat au codul numeric numerotat înscris pe cant, prin incizie la batere. În mod frecvent codul numeric se înscrie și pe certificatul de autenticitate sau diploma de conferire, care însoțește medalia. Medaliile făcute mai recent, la Oradea, înscriu numerotarea tirajului nu pe cant, ci în câmpul lucrării, din cauze tehnologice, formând însă o soluție mai estetică, decât în cazul înscrisurii pe cant.

3.8. COMPOZIȚIA ARTISTICĂ A MEDALIEI

Principala dificultate a artistului plastic, care desenează, modelează și gravează medaliile, în fazele succesive de creare a ei, constă în conceperea și organizarea cu artă a compoziției specifice, față de tema primită, într-un spațiu atât de limitat și de formă obligatorie, rotundă, ovală, sau poligonală, pe o față sau pe amândouă fețele. Acesta este un proces de elaborare care are caracteristicile actului de creație artistică, chiar mult mai condiționat și prin aceasta mai dificil, decât creația pe suprafețe plastice libere.

Atenția autorului plastic al medaliei se concentrează de regulă de la centrul către periferia câmpului medaliei, pentru a face o transpunere clară a temei și a găsi subiectul cel mai relevant pentru reducerea ei. **Așa va trebui să privească și bibliograful, când va descrie medalia, urmând drumul parcurs de creator, de la centru către margine.** Artă se recunoaște în măiestria și echilibrul, cu care gravorul îmbină în compoziție, reduce și interpătrunde organic elementele de iconografie (figurative și nefigurative) cu înscrisuri, asigurând întâlnirea și comunicarea dintre ele, pentru a le face funcționale și complementare.

Această comunicare și complementaritate se recunoaște pe o singură suprafață, cât și în legătura de compoziție și mesaj dintre cele două suprafețe de avers și de revers.

Fie că lucrează **în excizie** (cel mai frecvent), sau **în incizie**, gravorul va utiliza de obicei **reprezentări figurative** ale temei, precum portrete (din profil stânga, din profil dreapta, sau din față – acestea din urmă fiind foarte greu de gravat, din cauza nasului, care se ridică prea sus) siluete de clădiri și alte construcții (turnuri, biserici, poduri, palate, cetăți) apoi embleme, steme, drapele, busturi, statui, simboluri vegetale figurative (ramuri de lauri, brazi, sălcii), elemente de relief, de floră și faună (păsări, animale diferite), elemente livrești (carte deschisă, torță aprinsă, filadă, cornul abundenței), elemente heraldice figurative cu valoare simbolică, elemente astrale, etc.

Sau va utiliza **elemente nefigurative**, în compoziții ornamentale, care se aștern de obicei pe anumite părți opace ale câmpului medaliei, pentru a echilibra compoziția și a o face mai funcțională, participativă și luminoasă în întregimea ei.

Adesea compoziția este structurată în mai multe planuri și registre verticale, ori de profunzime, demarcate prin linii de pasaj și separație, prin cercuri concentrice, sau prin medalioane suprapuse, care au valoare și funcție de emblema principală, în jurul căreia se desfășoară compoziția subordonată mesajului central, regăsibil în înscrisurile de la exergă.

3.9. ÎNSCRISURILE DE PE MEDALIE

Sunt foarte rare medaliile care nu poartă înscrisuri. Acelea sunt niște excepții, unde gravorul a socotit că poate suplini absența textului prin întărirea funcției sugestive a imaginilor.

De regulă, compoziția medaliilor, așa cum am mai spus, este formată dintr-o **armonioasă îmbinare între imagine în relief și text în relief**, ceea ce vizual creează premiza unei bune aderențe de percepere cognitivă și generează emoție estetică.

Textele care însoțesc o medalie și fac parte din compoziția ei pot să fie într-o singură limbă, în limba română în cazul nostru, sau pot fi transpuse în două sau mai multe limbi. În consecință, vorbim în descriere despre **medalii unilingve, bilingve sau plurilingve**, care transmit un mesaj unitar, sau un mesaj disjunct, dacă textul și imaginea nu sunt suficient legate.

Înscrisurile pe câmpul medaliei se face prin gravare în excizie, sau incizie, iar compozițional diferă pe avers, față de revers. Astfel pe avers de obicei textele se înscriu în exergă, sub formă de **legendă circulară, semicirculară** sau în **eșarfe** plasate în arc de cerc, tot la exergă, încadrând sus, jos ori lateral, portretul central, sau altă compoziție din câmpul central. Arcuri de segmentație pot delimita legenda din exergă, eșarfele, sau **panglicile cu text**.

Înscrierea orizontală, sau verticală a textului, sub formă de rânduri libere, sau în filadă, se practică mai mult pe revers și destul de rar pe avers. Sunt cazuri în care câmpul de revers este în întregime folosit pentru a înscrie numai text orizontal, pe mai multe rânduri, care se numără și se redau ca atare în descriere, separate între ele prin două bare oblice.

Înscrisurile de pe medalii înserează în mod obișnuit datarea și localizarea evenimentului, sau a personalității evocate, sub formă de **legendă**, cu rol nominal, pe avers. Respectiv se introduc texte pe revers ca o **deviză**, care exclamă, invocă și clamează, făcând chemarea și legătura atitudinală între subiectul medaliei și utilizatorii ei. În cazul medaliilor unifață, textele de legendă și deviză se organizează armonios pe aceeași suprafață de acțiune, în jurul compoziției figurative reliefate în câmpul central.

Istoria domeniului arată că deviza poate uneori lipsi, sau să fie sugerată și afirmată prin iconografie, dar legenda nu ar trebui să lipsească, ea este obligatorie, pentru a identifica evenimential și nominal medalia.

Înscrisurile se mai pot caracteriza ca duct, observând corpul și caracterul literelor folosite, în armonie cu stilul general al medaliei, care concură la formarea și recunoașterea stilului specific fiecărui gravor. Putem identifica înscrisuri medievale, ornamentale, sau simple care se pot defini după terminologia corpului și caracterului de literă. Mai putem observa că se folosesc abrevieri de text, care se cer descifrate și consemnate.

3.10. SIMETRIE ȘI ASIMETRIE ÎN STILUL ARTISTIC AL MEDALIILOR

Indicele sau gradul de încărcare stilistică a unei medalii se recunoaște nu numai după totalitatea elementelor compoziționale folosite, dar și după modul de armonizare a lor, în compoziții și proporții adecvate subiectului. Adesea compozițiile sunt **aglomerate**, deoarece comanditarul cere prea mult, iar artistul nu găsește argumente pentru a refuza aglomerarea convențională a micului spațiu al medaliei. Dacă socotim că medalia ca entitate poate să fie asemănată cu o sinecdocă, sau cu o metaforă plastică, ar urma că **nu trebuie aglomerată inutil**, figurativ sau nefigurativ, cu mulțime de înscrisuri, ornamente geometrice, vegetale sau florale, cu funde, eșarfe, ghirlande, arabescuri, medalioane și cartușe de cadru ornamental, cu siluete stilizate și embleme înscrise pe suprafețe mici, unde își pierd din claritatea mesajului.

Medalia respiră cu atât mai bine cu cât este mai goală și simplă compozițional, mai sugestivă, iar mesajul este mai puternic și mai clar, direcționat pe țintă. Acest deziderat reușește, dacă indicele de reprezentare convențională pe medalie scade și îi crește valoarea simbolică.

Ca stil general, medaliile au predilecție tradițională pentru **simetrie**, dar au apărut și au un curs ridicat medaliile, care apelează la **compoziții asimetrice**, surprinzătoare prin soluțiile găsite de gravori, care conduc adesea la o folosire

mai plastică și mai sugestivă a spațiului de lucru. Prin urmare, în descriere pentru zona notelor putem de obicei remarca, dacă medalia prezintă o compoziție simetrică, sau o compoziție asimetrică, clasică, barocă, sau simbolică, în ce constă aceasta și ce efect estetic se produce.

Cel mai vechi element de asimetrie în compoziția medaliilor l-a reprezentat **semnătura artistului gravor**, care are responsabilitate intelectuală primară pentru producerea medaliei și calitatea de autor al acestei opere. Inițial, semnătura artistului putea ocupa tot reversul medaliei, cum vedem la întemeietorul Antonio Pisano, în veacul al XV-lea, care mărturisea astfel o conștiință de egalitate a sa cu subiectul de pe avers. Ulterior, semnătura artistului se diminuează, din rațiuni artistice, încât lasă spațiul de pe revers pentru a extinde compoziția tematică a medaliei, ca imagine și înscrisuri, formând o unitate de exprimare și mesaj între cele două fețe ale medaliei. În epoca modernă și, uneori, în antichitate, semnătura artistului gravor, prin care își mărturisește responsabilitatea intelectuală primară de creator și autor al medaliei, este cu finețe strecurată undeva în partea de jos a câmpului medaliei, pe avers, mai rar pe revers, sub formă de monogramă aproape microscopică, depistată cu lupa în textura unui cadru ornamental, format din arabescuri, sub umărul unui portret, la încheietura unei ramuri de laur, sau la capătul unei linii de separație. De acolo trebuie culeasă de către bibliograf, pentru a identifica numele complet al autorului lucrării, așa cum va trebui trecut în descriere, sub formă nominală inversată, de nume și prenume.

NOTE BIBLIOGRAFICE

¹ A. Cumpătescu, *Personalități ale Iașului în imagini medalistice*, Iași: Editura Junimea, 2002, p. 7: „Medalia este o piesă metalică monetiformă, destinată să distingă, să scoată în evidență ceva specific omenesc (acțiuni, evenimente, persoane, etc) și care are un bogat conținut istoric și artistic“. Sau, tot acolo: „Les médailles sont toujours appréciées comme un moment de réflexion savante, immortalisée dans le métal grâce au savoir-faire raisonné du médailleur“, cf. Sylvie de Turckheine-Pay;

G. Buzdugan, Gh. Niculiță, *Medalii și plachete românești. Memoria metalului*. București: Editura Științifică, 1971, p. 11: „Medalia este o piesă de metal în forma monedelor, cu reprezentări pe una, sau ambele fețe, turnată, sau bătută, după un model executat de un artist sculptor, fără să aibă putere circulatorie. Medaliiile dreptunghiulare sau poligonale, cu reprezentări pe una sau, sau ambele fețe, se numesc plachete“.

Pentru funcția de calendar cultural, îndeplinită anual de orice bibliotecă din lume, în special de cele publice, dar și de cele specializate, a se vedea: Gh. Buluță, *Animația culturală în bibliotecă*, București: Centrul de perfecționare, 1998, passim.

² Numită în mod curent ca fiind „*La science des monnaies et des médailles*“ (Dicț. Larousse), numismatica este definită cu o sferă foarte largă, respectiv cu o sferă restrânsă, ca știință ajutătoare a istoriei. a) Cu sferă restrânsă, cf. Radu Florescu, Hadrian Daicovici, Lucian Roșu: *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1980, p. 239: Venind din

grecescul „nomisma“, numismatica este „**disciplina care studiază formele și valorile instrumentelor de schimb**“. În această definiție, cât și din explicațiile scurte, care urmează, medaliiile aproape că nu încapea și câmp de studiu al numismaticii, ceea ce înseamnă undă verde pentru desprinderea și separarea medalisticii, ca știință distinctă, între științele auxiliare ale istoriei. În sfera ei astfel concepută, cu obiectul și câmpurile ei de studiu, numismatica își are locul în cercetarea istoriografică și a generat de-a lungul timpului **cabinete numismatice** în institute academice de specialitate și în muzee, mai rar în biblioteci. Cu descrierea specifică, de tip muzeografic a monedelor și a medaliiilor, care este cu totul alta, cu alt scop, decât descrierea lor ca documente de bibliotecă, în formatul I.S.B.D., de care ne vom ocupa în continuare în această lucrare. La rândul ei, metoda muzeografică de descriere nu este uniformă, diferă de la o colecție la alta, ceea ce face imposibilă acum crearea unei baze unice de date la acest subiect.

b. În sens larg, numismatica este mai complex definită în *Dicționar de istorie veche a României* (paleolitic-sec. X) / Elaborat de un colectiv de autori sub conducerea prof. univ. dr. doc. D. M. Pippidi, București: Editura științifică și enciclopedică, 1976, p. 433.

Exact criteriile, care au condus la aprecierea că numismatica emanează ca știință, în secolul al XIX-lea, după o lungă dezvoltare anterioară, ne întemeiază să spunem că, în mod similar, medalistica, după o lungă pregătire în cadrul numismaticii, a ajuns deja la maturitatea metodică și conceptuală, care-i asigura șansa să se separe ca o știință distinctă, de tip cognitiv, alături de numismatică, în ajutorul istoriei, artei, culturii, încadrabilă în evantaiul de științe, care se subsumează iconologiei, bibliologiei și semiologiei. O formulare preliminară găsim pe clapa din spate a supracoperții la cartea **Constantin cel Mare**, de Ion Barnea și Octavian Iliescu, București, 1982, unde editorul folosește enunțul „**știința medaliei**“, într-un pasaj despre activitatea științifică a Domnului Octavian Iliescu, astfel : „**A participat cu comunicări și referate la congrese și colocvii internaționale de istorie, numismatică și științele medaliei, atât în țară, cât și peste hotare**“. Se poate înțelege că alăturarea celor două concepte, numismatică și știința medaliei era uzuală, iar drumul separării lor era deja așternut și perceput în gândirea istoriografică, dar trebuia cineva să-l formuleze ca atare.

Cel mai avansat punct de vedere în această materie, l-am întâlnit în cartea acad. Nicolae Edroiu, *Introducere în științele auxiliare ale istoriei*, Cluj-Napoca, Ed. Presa Universitară, 1999, care făcea următoarele delimitări, foarte bine motivate și argumentate:

1. Părintele numismaticii moderne a fost pe drept cuvânt numit și socotit vienezul **Joseph Hilarius Eckhel** (1737–1798), care a organizat și a descris colecții de monede din Viena în lucrarea „*Doctrina numorum veterum*“, în opt volume, apărute între 1792–1798. De aici a început studiul temeinic de clarificare și descriere.

2. Cu lucrarea „*Description de medailles antique, greques et romaines, avec leur degré de rareté et leur estimation*“ în patru volume, de Th.-E. Mionnet, tipărită la Paris între anii 1807–1835, medalistica se atașează numismaticii, îmbogățindu-i obiectul de studiu, urmând o evoluție împreună și simultană, în veacul al XIX-lea, ca studiere a unui obiect perceput împreună: monedele și medaliiile.

3. Bazele numismaticii ca știință auxiliară a istoriei, (în care se cuprinde și medalistica) sunt puse de marele savant Theodor Mommsen, cu lucrarea sa *Geschichte der römischen Münzwessens*, Berlin, 1860, după care au urmat lucrări numeroase, fundamentale, care au preluat și dezvoltat noua știință, se extind societățile de numismatică și apare primul congres internațional de numismatică, în anul 1891, la Bruxelles, urmat de altele 10 congrese, până în anul 1991. Astfel că, în actualitate, acad. Nicolae Edroiu definește numismatica de azi ca fiind **știința ce face studiul evoluției monedelor, a caracteristicilor și tehnicii de batere a lor, realizează studiul sistemelor de circulație bănești**. Cf. *op. cit.*, p. 320–321.

4. În ceea ce privește medalistica, acad. Nicolae Edroiu o desparte în actualitate de numismatică, separând-o până la rangul de **disciplină distinctă**, respectiv o însoțește cu **insignografia**, ca ramură a medalisticii și cu sarcini istoriografice prioritare și specifice. Redăm textul clarificativ, din anul 1999:

MEDALISTICA. INSIGNOGRAFIA

MEDALISTICA s-a constituit mai întâi ca o ramură a Numismaticii, obiectul ei de studiu fiind medaliiile, emisiuni asemănătoare monedelor, dar de natură diferită și cu valoare diferită. **Ea este pe cale**

de a se constitui acum ca o disciplină aparte, la care se atașează tot mai mult Insignografia, care studiază insignele.

Medaliile au derivat din monede, cu care s-au confundat mai ales în fazele de început. Termenul de medalie derivă din lat. **metallum**, it. **medaglia**, fr. **medaille**, germ. **Ehrenmünze** și a fost dat unei piese de metal care are forma monedei, cu reprezentări bifaciale, confecționată prin turnare sau batere, pentru a marca un eveniment, în memoria unei persoane, fără a avea valoare circulatorie, putere de schimb.

Confuzia dintre medalie și monedă s-a datorat, probabil, și realității că aceasta din urmă a avut și rolul de a comemora unele evenimente / persoane, reprezentate adesea pe una dintre fețele monedei; dar, treptat, medaliile se constituie într-o categorie separată de monede și au funcția exclusivă de a imortaliza anumite fapte.

Medaliile sunt aniversative, jubiliare sau comemorative, fiind bătute – cel mai adesea turnate – în împrejurările unor evenimente deosebite.

1. Medaliile și evoluția lor

Cea mai veche medalie comemorativă din lume este socotită de către specialiști a fi **decadrahma** (piesa de 10 drahme), bătută de către atenieni în urma răsunătoarei lor victorii asupra perșilor de la Marathon, în anul 490 î.e.n. Se mai cunosc câteva asemenea medalii confecționate în statele grecești. Curând se realizează **medalia politică**, menită să preamărească o anumită personalitate, atât în Grecia și Orient, cât mai ales în Imperiul Roman. La Roma, în epoca imperială, medalia a constituit un mijloc de propagandă imperială, ea fiind dăruită diferiților șefi de state, personalități.

Medalia înregistrează o eclipsă de vreo opt secole în evoluția ei, începând să reapară în centrele urbane italiene în sec. XIII, arta medalisticii perfecționându-se în secolele următoare. Italianul **Antonio Pisano (Pisanello)**, care activează în prima jumătate a secolului al XV-lea, este considerat creatorul medaliei moderne. Orașelor italiene creatoare de medalii li se vor alătura cele germane, unde către mijlocul sec. al XVI-lea va fi utilizată mașina de bătut monede și medalii (la Augsburg și Nürnberg mai întâi); de atunci, baterea de medalii s-a extins continuu.

Medalistica s-a dezvoltat în strânsă legătură cu **Numismatica**; preocupările de studiere a medaliilor sunt de altfel mai noi. În Medalistica din țara noastră se remarcă mai întâi lucrarea lui N. G. Krupensky publicată în 1894 (*Medalii românești 1866–1890 și Supl. 1847–1865*); apoi catalogul lui E. Graner din 1906 și studiul lui P. V. Năsturel (*Medalii și decorații române*, 1901). În perioada interbelică se înregistrează eforturile cunoscutului numismat Constantin Moisil (*Monedele împăratului Traian referitoare la războaiele cu dacii și la cucerirea Daciei*, București, 1929). Dar, abia acum aproape trei decenii s-a realizat un studiu de amploare datorat specialiștilor George Buzdugan și Gheorghe Niculiță (*Medalii și plachete românești. Memoria metalului*, București, 1971), în care este dat și un tabel al medaliilor și plachetelor românești bătute între anii 1600 și 1971. Cea mai veche medalie referitoare la țările române – după medaliile romane de pe teritoriul Daciei – a fost bătută în anul 1600 și îl reprezintă pe Mihai Vitezul (pe avers) cu o scurtă inscripție circulară, care continuă în legenda de pe revers.

Alte medalii sunt bătute în vremea lui Constantin Brâncoveanu (1713), a rășcoalei lui Horea (1785), revoluției de la 1848, în memoria Unirii Principatelor Române (1859), în onoarea victoriei în Războiul pentru Independența României (1877–1878), cu prilejul diferitelor aniversări, comemorări, jubileuri, expoziții, concursuri. La sfârșitul veacului trecut și în perioada interbelică numeroase medalii aniversative și comemorative au fost dedicate unor personalități marcante ale vieții politice și cultural – științifice românești.

Cât privește tehnica de confecționare a medaliilor, ele sunt turnate până în sec. XVI și apoi în tot mai mare măsură bătute. Era realizată mai întâi o schiță cu reprezentarea și inscripția de pe avers și revers, după care artistul sculptor făcea modelul în ceară; după model se realizează tiparul / forma medaliei în care se turna apoi metalul. După turnare, medalia trecea la verificare și cizelare.

Prin batere monedele erau realizate, cu ajutorul unor mașini, prin matrițele (negativul) medaliilor, acestea fiind confecționate din material rezistent. Una din matrițe rămânea fixă, pe ea se potrivea metalul (materialul) viitoarei medalii, de regulă încălzită, pentru a avea maleabilitate, de care era lovită a doua

jumătate a matriței, prin acționarea berbecului presei. Urmău operațiile de retușare a medaliei. Avantajul acestei tehnici era că se oferea posibilitatea confecționării mai multor exemplare de către aceeași matriță, drept urmare extinzându-se tehnica baterii medaliilor (ca și în cazul monedelor, de altfel).

Medaliile sunt mai realizate din punct de vedere artistic în comparație cu monedele; în medalistică triumfă arta gravurii, finețea ei. De aceea, medaliile au importanță istorică și artistică deosebită, prin care e depășită valoarea lor intrinsecă.

Ca emisiuni monetare speciale la început, și apoi ca produse / entități proprii (aniversative sau comemorative), **medaliile constituie, în general, un izvor istoric**; ele informează asupra nivelului tehnic și artistic din perioadele respective. Medaliile ajută pe istoric în studiul ideilor, a mentalităților din diferite epoci istorice, transmițându-ne totodată imagini din trecut, portretul unor personalități politice, militare, de cărturari, oameni de seamă, fiind utile deopotrivă studiului altor științe: Istoria artei, Iconografiei, Heraldicii etc.

2. Cataloagele și corpusurile de medalii

Ca și în cazul monedelor, se pune și pentru medalii problema întocmirii cataloagelor colecțiilor existente și a corpusurilor de emisiuni medalistice. Cel dintâi, **catalogul**, se elaborează cu privire la colecțiile de medalii de pe lângă diferite instituții științifice sau aparținând unor colecționari amatori, la medaliile expuse cu diferite prilejuri de muzee și societăți numismatice. În catalogul de colecție sau de expoziție sunt prezentate medaliile **în ordinea** cronologică a emiterii lor și după locul (țara) de proveniență (criteriul topografic – regional). **Descrierea medaliilor se face în privința elementelor lor esențiale** : mărime, formă, greutate, dimensiuni, compoziția metalului din care sunt confecționate reprezentările și înscrisurile de pe avers și revers, data și locul emiterii, prilejul emiterii lor. Catalogul de medalii se prezintă, astfel, ca un instrument **util pentru cunoașterea medaliilor și a circulației lor**.

Corpusurile de medalii se întocmesc în privința emisiunilor de medalii **dintr-o țară sau epocă istorică**. Este un instrument de evidență mai general, în care sunt înregistrate emisiunile de medalii dintr-o perioadă de timp și dintr-un spațiu politic – geografic mai amplu. Pentru întocmirea corpusurilor sunt consultate – alături de cataloagele de colecții și expoziții medalistice – și alte surse, de regulă scrise, care dau informații în legătură cu emiterea de medalii. Realizarea corpusului **național de medalii** constituie un obiectiv științific important al fiecărei cercetări în domeniu, el constituind un instrument ordonat de lucru în beneficiul cercetării istorice.

INSIGNOGRAFIA. Asistăm astăzi la constituirea unei noi ramuri, **Insignografia**, care se ocupă de problematica insinelor. În ultimele decenii a sporit cu mult numărul insinelor confecționate în număr mare de exemplare și răspândite în toate țările.

Insignele sunt obiecte de mici dimensiuni, care au imprimate sau gravate pe o singură față un simbol, o reprezentare și o scurtă inscripție ce indică apartenența la o anumită organizație politică, asociație / societate cultural – științifică. Ele se fixează pe pieptul purtătorului, ca semn vizibil, de recunoaștere a acestei apartenențe.

Dar, insigna se confecționează și cu prilejul unor manifestări științifice și se poartă de participanți pe durata desfășurării lor, precum și cu ocazia aniversării sau comemorării unor evenimente și personalități. Acestea din urmă au gravat, de regulă, portretul persoanei respective (Horea, Cloșca și Crișan – 1984; Mihai Eminescu – 1989; Avram Iancu – 1992; Jubileul de 150 de ani de la Revoluția de la 1848–1998 etc.).

Insignografia are acum drept sarcini prioritare :

- a) colecționarea de insigne și ordonarea lor după criteriile cronologic, topografic și tematic;
- b) întocmirea cataloagelor de insigne ale colecțiilor;

c) alcătuirea corpusurilor de insigne, instrumentul de lucru de cea mai mare utilitate pentru studierea insinelor.

Studiul insinelor poate oferi istoriei material informațional în legătură cu anumite instituții și organizații politice culturale, privind evoluția Heraldicii, a mentalităților colective etc., nu în ultimul rând a Istoriei artei și Iconografiei.

*

Cum în prima ediție a lucrării acad. Nicolae Edroiu, din anul 1992, nu găsim medalistica prezentată ca disciplină distinctă, credem că saltul mare în producția de medalii din ultimii ani, deci extinderea fără precedent a obiectului de activitate a medalisticii l-a motivat pe autor să o despartă de numismatică, în termenii de mai sus. Noi am mers mai departe, arătând că medalistica este mai mult decât o disciplină auxiliară a istoriei, ceea ce fără îndoială este, adică devine o știință, cu atributele ei distincte, de știință auxiliară care ajută nu numai istoria, dar deopotrivă iconologia, adică se subsumează comunicologiei și științelor informației.

³ R. Estivals, *La bibliologie*. Paris: Presses Universitaire de France, 1987, p. 14–33; G. Solimine, *Introduzione allo studio della biblioteconomia: Riflessioni e documenti*, Roma: Vecchiarelli Editore, 1995 (Bibliografia, Bibliologia e Biblioteconomia, 1), p. 34–51; R. Pensato, *Corso di bibliografia*, Milano: Editura Bibliografica, 1998, p. 47–72.

⁴ R. Estivals, *Op. cit.*, p. 70–72.

⁵ G. Buzdugan, Gh. Niculiță, *Op. cit.*, p. 14; C. Ciornei, *Activitatea medalistică 1999 [la] Regia Autonomă Monetăria Statului*. București: R.A. Monetăria Statului, 2000, p. 9.

⁶ Buzdugan... *Op. cit.* p. 15; CIORNEI... *Op. cit.*, p. 10–11.

⁷ Buzdugan... *Op. cit.* p. 16–17; Pentru înțelesul acestor monede antice, a se vedea: A. Smaranda, *Mic lexicon numismatic*. București: Editura Nummus, 2004, 100 p.

⁸ Ciornei... *Op. cit.*, p. 12.

⁹ *Ibidem*, p. 12; A se vedea și: *Les médailles d'Antonio Pisano* / H. Nocq; L. Marotte, Paris, 1914; *A corpus of Italian Medals of the Renaissance before Cellini*, Oxford, 1930, p. 6–13; *Pisanello* / Ad. V. În *Enciclopedia italiana di scienze lettere ed arti*: Roma, 1935–1943, vol. 27, p. 407–409; V. Korolyuk, *All inizio del loro destino: Gli slavi*. În *Il Corriere UNESCO*, nr. 8–9, 1978, p. 9–12.

¹⁰ *Ibidem*, p. 18.

¹¹ *Ibidem*, p. 19.

¹² Buzdugan... *Op. cit.* p. 23.

¹³ *Ibidem*, p. 24–25. La p. 233–286 se poate studia o cronologie a medaliilor românești; apărute între anii 1600–1971.

¹⁴ *Catalogul medaliilor moldo-române de la 1600 la 1906*. În *BULETINUL S.N.R.* București. An 3, nr. 3–4, 1906; nr. 1–2, 1906; G. Buzdugan, Gh. Niculiță, *Medalii și plachete românești: Memoria metalului* București: Editura Științifică, 1971; *Catalogul monetelor metalice românești bătute de la 1867–1943*. București: Imprimeria Națională, 1943; Monetăria Națională. *Zece ani de la activitate 1935–1945*. București, 1945; C. Știrbu, *Un veac de la înființarea Monetăriei Naționale*. București, 1970; C. Ciornei, *Activitatea medalistică 1990–1997 [la] Monetăria Statului*. București, 1998; C. Ciornei, *Activitatea medalistică 1998 [la] Monetăria Statului*. București, 1999; C. Ciornei, *Activitatea medalistică 1999 [la] Monetăria Statului*. București, 2000; M. Cornaci, C. Chiricheș, *Eminescu în numismatică*. Botoșani: Axa, 2000. Reeditare în 2001; M. Dogaru, *Revoluția română de la 1848 reflectată în documente de metal*. București, 1991; M. Dogaru, I. Dogaru, *Eminescu în documente de metal*. București: Editura pentru turism, 1991; I. Dogaru, *Ștefan cel Mare în medalistica românească*. București, 1987. Reeditare amplificată și în elegante condiții editoriale, sub titlul *Ștefan cel Mare și Sfânt în medalistica românească (1871–2004)*. Alexandria: Cartea ortodoxă, 2004; I. Dogaru, *Mihai Eminescu 1889–2000: 111 ani în medalistică*. București: Proxima, 2000; A. Cumpătescu, *Personalități ale Iașului în imagini medalistice*. Iași: Junimea, 2002; I. Dogaru, *Emisiuni de monede și bancnote românești*. București, 1984; Ș. Dumitrescu, *Tratat de monedă*, vol. 1. București, 1942. L. Călian, M.-M. Jude, *Catalogul medaliilor napoleoniene*. Cluj-Napoca: Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei; 1995; O. Iliescu, *Moneda în România (491–1864)*. București: Meridiane, 1970; O. Iliescu, *Istoria monedei în România*. București: Editura enciclopedică, 2002; C. C. Kirițescu, *Moneda – mică enciclopedie*. București, 1982, reeditare în 1998; G. Buzdugan, O. Luchian, C. C. Oprescu, *Monede și bancnote românești*. București: Editura sport-turism, 1977; C. Mălinaș, *Eminescu un secol în medalii (1889–1990)*. Oradea: Editura „Mihai Eminescu”,

1992; D. Morărescu, *Personalități străine despre România* [în medalii]. București: Odeon, 1994; I. Popa, *Nicolae Chirilciuc – businessman, consilier, mecenat*. Chișinău: Litera, 1999; C. Preda, *Moneda antică în România*. București: Meridiane, 1969; C. Preda, *Monedele geto-dacilor*. București, 1973; C. Preda, *Istoria monedei în Dacia preromană*. București: Editura enciclopedică, 1998; C. Secășeanu, *Numismatica medievală și modernă*. București. Cartea românească, 1942; C. Secășeanu, *Numismatica antică: Monede grecești*. București: Universul, 1939; c. Secășeanu, *Numismatica antică: Monede romane*. București. Universul, 1940, I. Popa, *Medalii Eminescu în Moldova și în alte țări*. Chișinău: Litera, 2005.

¹⁵ De mult folos în redactarea acestei lucrări mi-au fost vizitele la Monetăria Statului din București, când am putut urmări amănunțit etapele de creare și producere tehnologică a unor medalii, fiind primit cu amabilitate de Domnul director general ing. **Mircea Bădărău**, respectiv am fost însoțit în secții de Domnul **Petru Pater**, ex-orădean, care a lucrat mai mult de patru decenii ca tehnolog al Monetăriei. Le datoriez mulțumiri și caldă recunoștință pentru generozitatea cu care și-au deschis inima și mi-au prezentat secretele acestei profesii, precum și fluxul unității de producție, care înglobează deopotrivă artă și tehnică de vârf.

¹⁶ Domnul Andone Cumpătescu, în cartea sa „*Personalități ale Iașului în imagini medalistice*”. Iași, 2002, este foarte dur în materie de fraudare a medaliilor Eminescu, în special, de reluare neautorizată a unor medalii mai vechi și de particularizare a unor exemplare-unicat, la cererea unor colecționari. Domnia Sa socotește că principal vinovat în asemenea cazuri este producătorul tehnic, în speță Monetăria Statului, și S.C. Arădeanca S.A., de la care apar situațiile pentru a contraface medalii anterioare (p. 116–118). Socotim acest semnal de alarmă ca fiind motivat și îl susținem, cerând statuarea și introducerea unor reguli în acest domeniu, în care scop un rol decisiv îl are societatea profesională civilă, reprezentată de Societatea Numismatică Română, care are datoria să declanșeze o discuție și să propună un regulament de protejare a producției de medalii autentice, prin înțelegere și colaborare cu O.S.I.M. București.

¹⁷ I. Sârbu, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul Domnul Țării Românești*. [Timișoara]: Facla, 1976. Cu medalia atârnată de tres (semnul de carte), de 44 mm. diametru, metal, unificată, neagră, cu relief alb, în excizie, redând foarte frumos și clar sigiliul unificator al Domnitorului; *CENTENAR EMINESCU 1889–1989*: Volum omagial, de studii Eminescu /coordonator dr. I. Hangiu, secretarul S.S.F.R. București: Societatea de Științe Filologice, 1989, de 271 p.; de 24 cm. Medalia însoțitoare are aversul reprodus pe coperta din față și reversul pe coperta din spate. Este prezentată în cutie separată, plusată, are 60 mm. diametru și este executată din tombac. În amândouă cazurile, medalia apare ca material auxiliar, anexat cărții și este obligatoriu supusă descrierii bibliografice în orice bibliotecă, în care aceste două cărți au fost achiziționate. Un argument în plus, pentru nevoia de format descriptiv uniform I.S.B.D. pentru medalii, ca documente de bibliotecă.

O discuție specială comportă conceptul de **monedă-medalie**, pe care l-am evocat aici în legătura cu piesa numismatică, având valoarea de 10 lei, emisă în anul 1990 în România. Am socotit că este motivat să o calificăm astfel, deoarece, în absența stemei României socialiste, care fusese decupată de pe drapelul național de către populația insurgentă la 22 decembrie 1989, pe reversul monedei apare o compoziție simbolică și data, care definesc și evocă un eveniment punctual, Revoluția Română. Prin urmare piesa a fost destinată să aibă funcție dublă, de mijloc de plată și de evocare a unui eveniment, funcție de monedă și funcție de medalie.

Cadrul discuției se poate lărgi și cu alte exemple și în primul rând cu acela al primei piese românești de acest fel, bătută de Mihai Viteazul în Transilvania, la anul 1600. A se vedea: O. Iliescu, *La monnaie - medaille de Michel le Brave* (1600), în *Revue Roumaine d'Histoire*, București, an 3, nr. 3–4, 1993, p. 221–239. Este vorba de o piesă de aur comandată de către Domnitorul român, într-un singur exemplar, cu efigia sa pe o parte, iar pe cealaltă parte cu desenul unei monede de 10 ducăți. Originalul a fost găsit în colecția Cabinetului imperial din Viena și descris la 1759, după care s-au produs mai multe copii ale piesei, care și ele sunt puține și au valoare ridicată. Mai recent, Livia Călin reia discuția

cu următoarea ipoteză : „**Dacă putem stabili că este o monedă, atunci trebuie regândită poziția lui Mihai față de Imperiul Otoman și față de Habsburgi, dacă este o medalie, atunci putem declara că este prima piesă medalistică românească ... În cele ce urmează vom analiza datele problemei și vom încerca să demonstrăm că piesa în discuție este o medalie**“. Pentru detaliile demonstrației, care este pertinentă, a se vedea: L. Călin, *O controversă numismatică – Piesa de aur a lui Mihai Viteazul (1600)*. În *Studii de istorie medievală și premodernă*. Omagiu profesorului Nicolae Edroiu, membru corespondent al Academiei Române / Îngrijit de Avram Andea. Cluj-Napoca: Presa Universitară clujeană, 2003, p. 161–167.

Ca și Nicolae Iorga, în monografia despre Mihai Viteazul, autorul socotește și demonstrează că piesa este o medalie. În ce ne privește, dată fiind marcarea ei cu un titlu valoric, de 10 ducăți, socotim piesa ca fiind medalie-monedă, asociindu-ne opiniei argumentată de Octavian Iliescu.

A. Cumpănescu, *Personalități ale Iașului în imagini medalistice*. Iași: Junimea, 2002, p. 28. Pentru discuția de mai sus, asupra medaliei-monedă a lui Mihai Viteazul de la 1600 a se vedea p. 33–38, cu bibliografia adiacentă și concluzia că astfel s-a înfăptuit la 1600 un eveniment medalistic: „**Moneda, medalia, „moneta-medalie”, sau, de ce nu, moneda comemorativă rămâne în istoria noastră culturală ca o realizare de excepție din epoca Viteazului, care marchează, cum am mai spus debutul în reflectarea medalistică românească a marilor personalități ale neamului**“ (p.36).

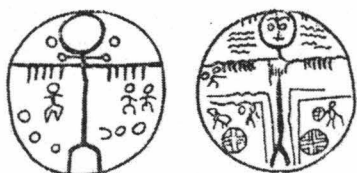
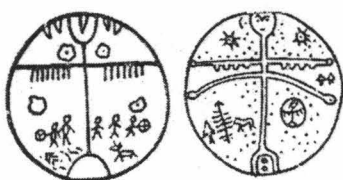
LA MÉDAILLE COMME DOCUMENT DE BIBLIOTHÈQUE

– Résumé –

L’auteur regarde les médailles en tant que l’objet qui s’offre aux collections des bibliothèques, d’une manière spéciale après l’apparition de la loi des bibliothèques en Roumanie (nr. 334/2002). De conséquence, on propose en première la terminologie pour les décrire uniforme, comme application du standard international I.S.B.D. (G) et I.S.B.D. (NB), aussi que pour le transfer des données du format descriptif I.S.B.D. en format électronique MARC, des objets tridimensionnelles.

Dans la première partie de l’étude nous pouvons trouver la définition de la médalistique, en tant de science adjointe de l’histoire, déjà séparée de la numismatique. Aussi y concerne des données sur l’histoire, l’art et la technique des médailles, en formant le tableau terminologique, nécessaire pour bien couvrir une description uniforme des médailles, qui va suivre dans la deuxième partie de l’ouvrage.

Prefigurări antice ale medaliei

Prima monedă-medalie: Tetrardhna din anul 490 î.Hr.

Trecerea de la monede-medalii grecești la medalioanele romane, mai mari, cu toartă de prindere.

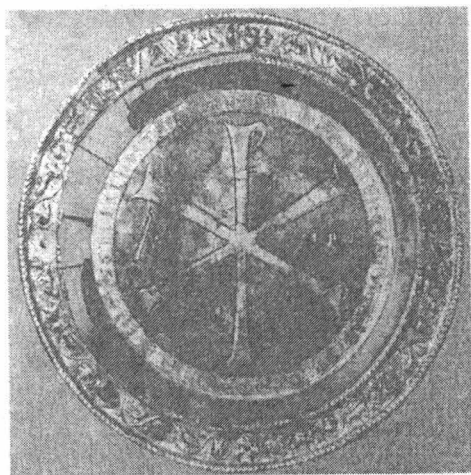
Medalioane romane, de aur și de bronz, din secolele II–IV, găsite în Dacia.

Prefigurări ale medaliei în spațiul antic de la Carpați și Dunăre: Disc pectoral de aur, medalion ceramic cu zeița Bendis, țință de fier de la Sarmisegetusa, medalion imperial de aur, din Dacia.

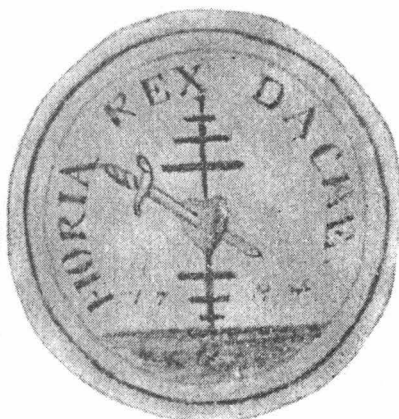
Medalion imperial de aur, din Dacia. Scenă de pe Columna lui Traian, cu solul care prezintă un disc (ciupercă?) cu text pe el, trimis de Decebal.

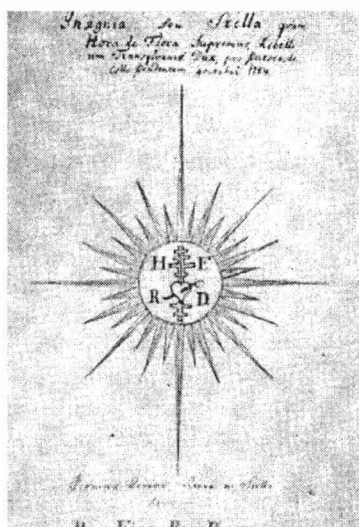
Monedă-medalie cu podul de peste Dunăre, în două variante (anii 103–111).
Discul creștin de la Tomis (sec. VI). Sigiliul lui Mihai Viteazul (1600).

Din medaliile bătute de Mihai Viteazul, la 1600, și Constantin Brâncoveanu, la 1713.

Din medaliile bătute pe tema răscoalei de la 1784 din Transilvania.

Medalii și emblemă cu Horea, apărute în urma răscoalei de la 1784.